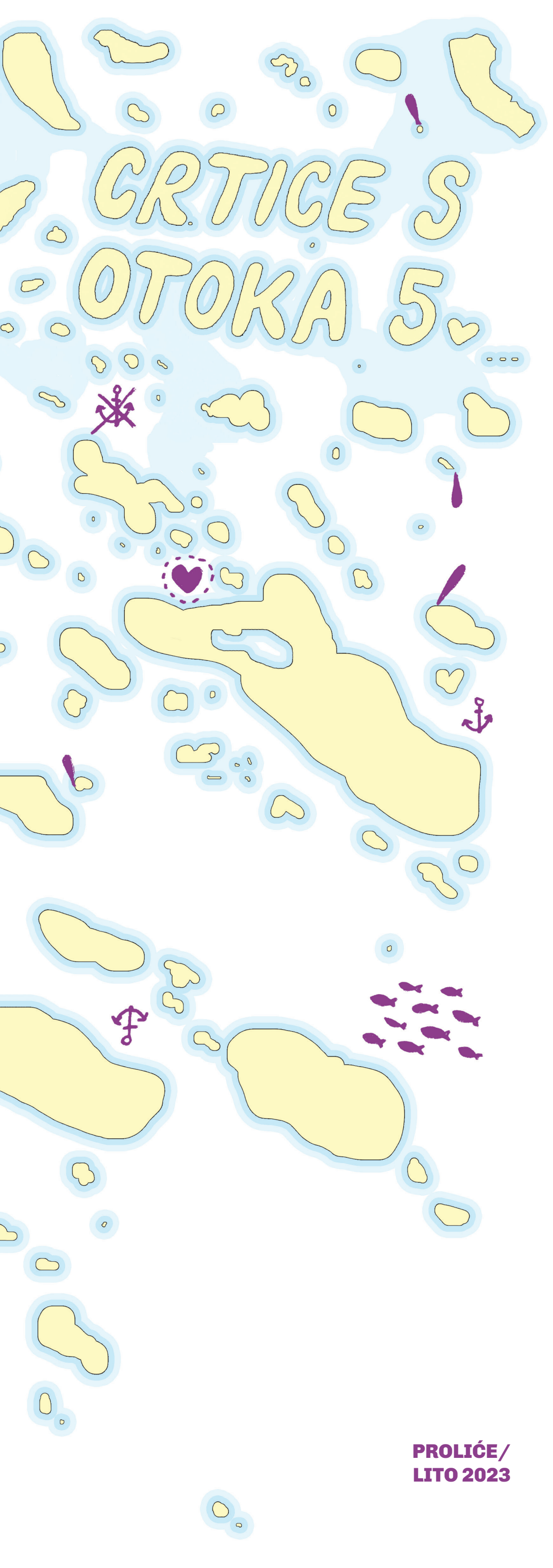

GRITICE S OTOKA 5.

SADRŽAJ

Uvodna rič	03
Silbenski glosarij #5	04
Toma Zidić: Svi smo jedni drugima uzvratili zagrljaj	06
Poezija #1	11
S(r)astanak na otoku	12
Poezija #2	15
Pauline Flipo: Pridružujem se onima koji turizam na otocima opisuju kao blagodat i prokletstvo	16
Poezija #3	19
Poezija #4	20
Otok	21
Radionica ilustracije	24
Kako je torpedirana krstarica »Dalmacija«	29
Poezija #5	32
Krematorij	34
Poezija #6	36
Šparoge	37
Poezija #7	38
Rastanak s otokun	40
Poezija #8	42
Evala, Žile	43
Poezija #9	45
Vitroskop	46
Impressum	48

Fotografija: Marinsky

UVODNA RIČ

domovi postaju otoci

u vremenima kada smo sve više izgubljeni, više nego ikad u potrazi za domom, ili domovima, sve sitnijim skloništima od stvarnosti, koja se pred našim očima izobličuje i multiplicira – rastanci su postali sveprisutni, a otok se mnogima čini kao utopija. ne i onima koji žive tu.

otok je oduvijek bio sinonim za sastanke i rastanke. od davnih dana, kada su se muškarci rastajali od svojih žena, djece, majki i ljubavnica, da bi otišli na more po nadu u bolje sutra, do današnjih odlazaka u fizičku izolaciju ne bi li se pokušali odvojiti od zagađenja svih vrsta, a najviše beskonačnim sadržajem, za koji je prestalo biti bitno kakav je, bitno je da se množi u bitovima i bitkoinima.

od djetinjstva, kada čim završi vrtić ili škola, roditelji trpaju u auto puno više stvari nego što može stat, i krećemo kod dida i babe, none i nonota, na dugo toplo lito. rastajemo se sa cilon ekipom iz škole i kvarta na tri miseca, šta je u dječjim godinama jednako desetljećima, da bi se spojili opet s ekipom iz mista, sa rive, koji su došli odsvakud da provedu bezbrižno ljeto s tobom. do novog rastanka. i tako u krug. krug života, gdje ljeta postaju sve manja i tanja, a rastanci sve bolniji.

ovo je prvi broj Crtica s otoka koji je ponudio temu. dosad su Crtice s otoka bile pokušaj časopisa koji svojom nepretencioznošću i opuštenošću, kao i otvorenošću prema svim umjetničkim pokušajima – daje nadu da nije još sve izgubljeno, i da se ponekad ipak možemo međusobno razumjeti, a temom rastanka ulazi dublje u problematiku otoka

sam. samoća. osama. usamljenost. samoća koja je mir i samoća koja je nemir. sve je to otok.

rastanak je uvijek i novi sastanak.

p.s. hvala svima koji su se odazvali temi. zbog vas koji ih stvarate, kao i zbog vas koji ih sada držite u rukama i čitate, Crtice idu dalje. plove ka otvorenom moru, provom u vitar, pa šta bude

uredništvo

SILBENSKI GLOSARIJ #5

Piše: Tanja Telesmanić

Kamenje i štap: Ena Jurov

Jučer me mama pitala tko je sa mnom putovao na Silbu. Nisam joj znala odgovoriti jer sam suputnike vidjela tek na izlazu iz katamarana.

Nekad to nije bilo tako. Od Zadra do Silbe putovali smo pet sati, pristajali na Molatu, Brguljama, Istu, Zapuntelu, Olibu, Premudi i vozili se divnim malim putničkim brodovima.

Za to krstarenje dobro bi se pripremili, jer vožnja do Silbe značila je druženje s mještanima. Pet sati plovidbe uz mogućnost kretanja po brodu, omogućili bi nam da vidimo sve koji su se ukrkali. I ne samo to, na našem malom vaporu s gornjim, srednjim i donjim salonom, s otvorenom palubom na kojoj se za vrijeme lijepog vremena moglo uživati na suncu, jelo se, pilo, igralo karte, razgovaralo, svađalo, mirilo, planiralo, dogovaralo, spavalo...

Muški su se daržali gornjega saluna, jer tamo j' bi šank. „Djavaški mušketini i njihova duboka garla.“ – govori j' moj nono. Oni ki se nisu zadili za šank igrali bi briškulu i trešetu i svako malo se karali.

Dica i žene hodili su v srednji i donji salun, jer ako bude mora v donjemu se namanje bula. U salunima bi barzo nakon partence vonjale frite, hruštu-lini, sendviči od parizera i svako drugo blago ča bi ga metere parićale da niki ne bude lačan ni žajan. Donji salun z darvenim stolima, fudranim katridama i bancima uz kraj bi j' raj za tansanje. Žene bi znele kukice i pletivo ili vazele libar v ruke, a neke bi samo sklopile oči i činile se da spu. Lako se moglo

čuti ča ki govori jer smo sedili jedan do drugoga kako sardine v buštici.

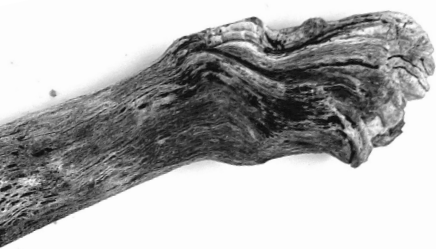
Mladi su znali za još jedan salun, mići škuri salunić v provi. Va njemu omladila je slušala mužiku, pofumala pošekreto kigod španjulet ili ljubovala.

Sve su imili ti naši mali smišni brodi i kolikogod smo bruntulali zač dugo vozu toliko smo se veselili koga ćemo na vaporu viti i z kin deškuriti.

Nakon putovanja na takvom brodu nije se moglo dogoditi da majci ne znam odgovoriti na pitanje to je sa mnom putovao na Silbu.

DARŽATI SE – držati se
 SALUN – salon
 DJAVAŠKI – vražji
 MUŠKETINI – muškarci
 NONO – djed
 KI – koji
 GARLO – grlo
 ZADITI SE – zapeti
 KARATI SE – svađati se
 AKO BUDE MORA – fraza
 koja znači: Ako bude valova,
 odnosno loše vrijeme
 BULATI SE – ljuljati se
 BARZO – brzo
 PARTENCA – polazak
 VONJATI – mirisati
 FRITE – fritule
 HRUŠTULINI – kroštule,
 omiljeni dalmatinski slatkiš
 MATERE – majke
 PARIĆATI – pripremiti
 NIKI – nitko
 LAČAN – gladan
 ŽAJAN – žedan
 Z – s
 DARVENI – drveni
 STOLI – stolovi
 FUDRANO – tapecirano,
 podstavljeno
 KATRIDA – stolica
 TANSANJE – ogovaranje
 ZNETI – izvaditi
 VAZETI – uzeti
 LIBAR – knjiga
 SPATI – spavati
 ČA – što
 KI – tko
 SEDITI – sjediti
 BUŠTICA – kutijica
 V, VA – u
 ŠKURO – tamno
 MUŽIKA – glazba
 FUMATI – pušiti
 POŠEKRETO – tajno, skriveno
 KIGOD – koji god
 ŠPANJULET – cigara
 IMILI – imali
 BRODI – brodovi
 SMIŠNI – smiješni
 BRUNTULATI – tužiti se na koga
 ZAČ – zašto
 VAPOR – brod
 VITI – vidjeti
 Z KIN – s kim
 DEŠKURITI – razgovarati

TOMA ZIDIĆ: SVI SMO JEDNI DRUGIMA UZVRATILI ZAGRLJAJ

Razgovarala: **Natasha Kadin**

Fotografije: **Paula Skelin i Natasha Kadin**

Toma Zidić jedno je divno stvorenje i sretni smo što možemo s njim dijeliti svakodnevnicu i kreaciju. A Toma se najviše bavi filmom. Filmsko djelovanje započeo je u Kinoklubu Zagreb 2005. Autor je desetak kratkometražnih filmova i nekoliko glazbenih spotova. Filmskom i dramskom pedagogijom bavi se više od 5 godina. Osnivač je Diversions International Short Film Festivala, višegodišnjeg suradnik i edukator Pulske filmske tvornice. Filmski je autor, mentor i voditelj radionica za djecu i mlade u Hrvatskoj i inozemstvu pa je tako 2022. na Silbi došao s kolegicom Paulom Skelin raditi filmsku radionicu za djecu "Oslobođeni film", koja je imala sjajne rezultate te smo s Tomom popričali o umjetnosti i otocima, o filmu i životu, o stvaranju.

Prošle godine vodio si filmsku radionicu na Silbi u sklopu vašeg projekta "Oslobođeni film", kako je prošla radionica, jesi li zadovoljan s procesom i rezultatima?

Prošla je godina proletjela, prozujala. Zatekao nas je sve rezultat "Oslobođenog filma" lani, osjećali smo se svi super i zaista volimo i obožavamo to što radimo, ali – nismo očekivali takve reakcije. Roditelja, učitelja, voditelja centara za kulturu i najvažnije – samih polaznika. Prigrllili su to što radimo isto mjerom. Svi smo jedni drugima uzvratili zagrljaj. I to se osjetilo u filmovima, to se vidjelo u atmosferi u prostoru, svugdje oko nas. Tako je bilo i na Silbi. Tu smo imali prilično mlade polaznike, ako se dobro sjećam i najmlađe u cijelom ciklusu. Kolegica Paula i ja mislili smo da bi nam to mogla biti prepreka, no pokazalo se suprotno. Eva, Nina, Vida i Anika primile su se

svojih procesa ozbiljno i zaista poklonile tome što rade svu svoju pažnju.

Što se rezultata tiče – mi smo tu malo drugačiji – volimo da polaznici upijaju proces. Da zaista plivaju u procesu i iz njega uče što je moguće više. O rezultatu nikad ne govorimo kao nečem nametnutom jer to vrlo brzo postane jedan sivi oblak koji stalno visi iznad svih nas. Pustimo ih da se oslobode, da kreiraju trenutak u trenutku. Ako iz toga nešto naiđe, Bogu hvala. Oslobođeni film 2022. bio je mnogo, mnogo više od svih očekivanja

NE RAZMIŠLJAJUĆI, NALAZIO SAM SE NA PRAVIM MJESTIMA U PRAVO VRIJEME, KARIĆI SU PROLAZILI I DOLAZILI, A NEOBIČNE SITUACIJE IZMJENJIVALE SU SE JEDNA ZA DRUGOM. DA SAM IH PLANIRAO I POŽELIO KAO TAKVE, SIGURAN SAM DA IH NIKAD NE BIH USPIO SNIMITI.

Dok si bio na Silbi, za oko ti je zapelo najpopularnije prijevozno sredstvo otočana i gostiju, naš "karić", zašto?

Kad negdje dođem prvi put trudim se cijelo tijelo svim svojim osjetilima upoznati sa novim okruženjem - odmah ću svjesno udahnuti zrak, u njemu osjetiti mirise, primjetiti spektar boja u okolišu, vidjeti boju zemlje i njenu teksturu, osjetiti puše li vjetar oštro ili mekano, nosi li sa sobom prašinu i čestice, morsku vodu, kakav je zalazak sunca, kakav izlazak. Ne znam, nekako oduvijek, odmalena primjećivao sam te neke drugačijosti. Neke okrenutosti. Neke stvari koje nisu kao drugdje. U njima vidim najskrivenije i najdublje životne poruke i kroz njih sam dobio najveće lekcije o životu. Iz jednostavnih, malih, svakodnevnih sitnica koje su svugdje drugačije i posebne. Jednom davno, jedan profesor, poklanjajući mi vrijeme u tumačenju filma, rekao mi je da bi razumjeli film trebamo usporiti. Sjesti, usporiti i promatrati. Savladati vještinu promatranja. Učiti iz ljudi koji prolaze, iz njihovih koraka, iz okoline. Život tako nosi poruke. Jaques Tati, je

kao rijetko tko, te minijaturne pokrete, gibanja u okruženju, gibanja u tijelu i srcu prenio na film i pretvorio u komediju. S druge strane, Dušan Makavejev će film "Rupa u duši" završiti jednim spontan- im obraćanjem galebu koji je upravo preletio iznad splavi na kojoj se on zatekao snimajući. Ti trenuci prepuni neizrecive suštine, neiskazivog osjećaja u kojoj osjećamo predaju jednostavnim, malim blagoslovi- ma su, čini mi se, najveći dar kojeg svjesno možemo primiti. Tako i taj karić. Ostao je upisan u mene i odmah smo počeli ko-

ŽIVOT OTOČANA NA SILBI JE JAZZ, BALANS IZMEĐU HISTERIJE LJETA I MELANKOLIJE ZIME. VANJSKOG LUDILA I UNUTARNJE PRAZNINE. O SILBI MNOGO SLUŠAM I ČUO SAM I OVAJ PRVI POSJET OSTAT ĆE U ZAISTA POSEBNOM SJEĆANJU.

municirati. Ti u tim nekim situacijama zaista osjetiš tu komunikaciju, kao da ti karić nešto želi reći. I kroz njega mi se pokazao cijeli jedan ritam Silbe, otkrio se kao jedan micelij koji me vodio kroz prostor i situacije.

O karićima radiš i dokumentarac, koja je osnovna ideja, i kamo je planiraš voditi? Tko će ti pomoći u procesu i kad se planira premijera?

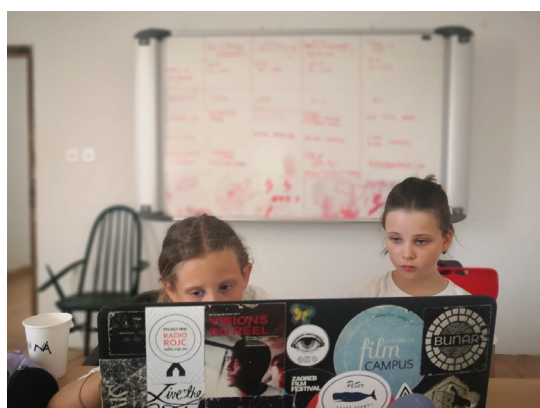
Ovo je slučajan film; film koji nije planiran. Koji nije studiozno osmišljavan. To je moj odgovor na poziv izvana, na "razgovor" koji se dogodio u trenutku. Bili smo tamo nekih sedam dana, a ja sam reagirao u zadnji čas. Predao sam se trenutku i situaciji da me vodi, bez nametanja reda, redoslijeda, koncepta. I kad se to dogodilo, uronio sam u prirodni sinkronicitet mjesta koji me blagoslovio malim trenucima sreće. Ne razmišljajući, nalazio sam se na pravim mjestima u pravo vrijeme, karići su prolazili i dolazili, a neobične situacije izmjenjivale su se jedna za drugom. Da sam ih planirao i poželio kao takve, siguran sam da ih nikad ne bih uspio snimiti. Prateći jedan karić koji se

vozi Silbom paralelno upozna- jemo prostor, navike i situacije mjesta. Sve je jako ljetno, bit će veselo i na momente ubrzanog ritma, dok je jedna kontrast- na protuteža prilično osoban i emotivan razgovor s jednim mještanim. Ta se dva motiva, vizualni i zvukovni, izmjenjuju otvarajući pogled na Silbu koju vide svi oni koji izađu iz kata- marana i pogled na skrivenu Silbu koja živi iza kantuna, u dušama njenih otočana. Film montira Dorotea Cerin, dok mi je posebno drago da glaz- bu sklada i zvuk oblikuje mladi Jeronim Jandrić, a planirani izlazak filma je u drugoj polovi- ci godine.

Inače se baviš filmom na različite načine, koje i koji su ti planovi u tom smjeru?

Posljednje godine donijele su mi kroz film mnogo osobnih promjena. One su vjerojatno djelom i odrastanja, no posljednji film koji sam radio u Por- tugalu između 2019. i 2022. naučio me najviše o tome da planovi u nekom smjeru ne postoje. Naučio sam vjerovati u trenutak. U sada. U ovo ovdje i ovo sada. Veselim se svemu, nadam se ali ništa ne očeku- jem. Ništa ionako nije sigurno. Naučio sam da je najveća sna- ga filma u njegovoj slučajnosti, u malim podudarnostima. Neki su mi projekti u razvoju, neki u fazi terenskog istraživanja ali to bih ja još uvijek nazvao ogledi i pogledi. Tu se upravo događa to promatranje, prilagođavan- je osjetila za to nešto novo što se tek ima dogoditi i što ja još nisam upoznao i što scenar- ijem nisam predvidio. Mogao bih reći, zapravo, da volim napraviti scenarij u kojem up- isujem svoja očekivanja. Njega onda ostavljam sa strane kako bih mogao biti otvoren za sve ono neočekivano, nenapisano i s time raditi.

Kako si doživio život otoča- na na Silbi, što misliš kako bi se život otočana općenito, a posebno na Silbi, mogao un-

aprijediti?

Život otočana na Silbi je jazz, balans između hysterije ljeta i melankolije zime. Vanjskog ludila i unutarnje praznine. O Silbi mnogo slušam i čuo sam i ovaj prvi posjet ostat će u zais-ta posebnom sjećanju.

Iako sam zaljubljenik u otoke, ne smatram da sam na otoci-ma proveo dovoljno i dovoljno živio na njima da bih mogao reći kako bi se život otočana mogao unaprijediti. Nekako mislim da nisam zaslužio da tako nešto iznosim. Primije-tio jesam mnogo toga, no da bih nekome govorio kako da unaprjeđuje svoj život, a da sam nemam dovoljno iskustva takvog života, kako da kažem, ne ide mi jedno s drugim.

Vode li te tvoje putešestvi-je često na otoke, gdje si sve bio, i koji ti je najdraži događaj / anegdota / osoba / nešto drugo što si doživio na otoku, i kojem otoku se najradije vraćaš?

Da, od malena sam po otoci-ma. Ovo tvoje pitanje sad me teleportiralo u prošlost i otkri-lo mi nešto o mom životu: – pa to su sve sami otoci! Kao malo dijete na Lokrumu sam razbio arkadu poskliznuvši se na sti-jenu dok sam ganjao galeba. Mami sam zadao mnogo muke jer me prepunog krvi morala hitno, van reda vožnje otočk-og broda, prevesti u Grad. Arkada je prsnula i krvarenje nije prestajalo. Novu Godinu 2000. dočeka sam na Novom Zelandu na Milenijskom dječ-jem festivalu. Djetinjstvo mi je vezano uz ljetovanja u Bolu na Braču, odrastanje uz otok Vis. A Vis, Vis je posebna priča. Taj otok je Dea, koje više nema, taj otok je Jurica. I to je jedna

čudesna ljubavna priča koja je, nažalost, prerano završila. Bio sam pozvan biti kumom na na-jposebnijem vjenčanju na koje su mladenci došli bos i gdje su vere, umjesto da ih stave na prste, skinuli s prstiju i poseb-nom ceremonijom potopili na Galijuli. Nakon vjenčanja, usli-jedio je bolni ispraćaj. Visu se dugo nisam vratio, ali njemu se u srcu uvijek najradije vraćam i jedva čekam da se to ponovno dogodi i u prostoru.

Anegdota? Jedna je takva, samo jedna.

Posljednji film radio sam u Atlantiku, na portugalskom ar-

TU, DOK SE TO DOGAĐALO, ZA MENE VRIJEME KAO DA JE NESTALO. SVE MOJE PRIJE I SVE MOJE SADA BILO JE SVEJEDNO, PA OPET ISPOČETKA I ISPOČETKA, U KRUG I BESKRAJ. SVE JE STAJALO I TEKLO ISTOVREMENO. CIJELI VREMENSKI SLIJED SE PROMIJENIO. SVE JE BILO TADA U SADA I NIŠTA.

hipelagu Azori. To je teško opi-sati, osjećaj tog prostora. To je san. To je drugi svijet, druga dimenzija. Za Azore me veže i najposebnija anegdota: Novu godinu 2020. dočeka sam na otoku Picu koji nosi naziv po najvišem vrhu Portugala – vul-kanskoj planini Pico. Tu sam već 3-4 dana, potpuno otupio od senzacija, budim se u suza-ma od vibracija, od zračenja,

od prirode. Nema filtera. Samo prirodno zračenje elemenata, biljaka, tla, vulkanskog stijena. Možeš osjetiti kako se cijelo vrijeme nešto treslo duboko u tebi, kako titraš. Ali ne na koži. Ni pod kožom, nego negdje neobjašnjivo duboko. Toliko duboko da to jedva čuješ i istovremeno toliko duboko da samo to i čuješ. Noć je, sâm sam, nigdje nikoga, nema buke, nema onih dočeka na kakve smo navikli. Jedna je tiha i mračna, sasvim uobičajena i obična otočna noć. Sam sam. Prvi put u svom životu proživljam takvu novogodišnju noć. Pitam se što to znači. Kuham varivo od slanutka za ručak na koji sam pozvan sutra. Ne znam kamo idem, ne znam kod koga ni što ćemo raditi. Zadatak mi je skuhati nešto što ću donijeti sa sobom. U ponoć i 10 varivo je gotovo. Odlučujem šetati prema oceanu. Znam da ovakve stvari nisu slučajne, i osjećam nešto u zraku što visi i nosi sa sobom neki poseban istančan zvuk, poput pištanja u ušima. Pišti. Ispod razine uobičajene zvučnosti i frekvencije. Moraš stisnuti oči i namrštit cijelo lice da bi sasvim ušao u taj zvuk. Šećem cestom prema dolje. Ne znam gdje sam, no znam da – ako idem gore, idem u brdo; a ako idem dolje, kad tad – doći ću do mora. Hodam, pratim cestu koja, što idem dalje, postaje sve mračnija i vijugavija. Prolazim stare vinograde i kapelicu svetog Nuna. Na idućem odvojkju, nekoliko kilometara od kuće, primjećujem jednu lampu, suhozid i iza suhozida mrkli mrak. No, ta lampa i taj suhozid na jako su posebnom mjestu u prostoru. Lampa kao da osvjetljava jedan portal, a suhozid kao da su neka vrata. Odmah vidiš da je to neka vrsta pregrade, kulise za ono što je iza. Dolazim pred suhozid, ispod lampe i ispred mene se otkriva vulkanska plaža u mrklom mraku. Nazirem goleme vulkanske stijene, vjetar je sve prisutniji. Pitam za dopuštenje smijem li ući u taj Sveti prostor. Dobivam odgovor da slobodno nastavim dalje. Nalazim put prema plaži uz suhozid i nakon prvih par koraka uviđam nešto posebno. Trenutno je ogromna oseka, a one goleme vulkanske stijene ispred mene inače su ispod razine mora. A ja upravo stojim na tlu koje je u plimi pod morem. Tu se

odjednom osjećam malenim, premalnim za taj trenutak i te senzacije. Vjetar počinje jako puhati, prolazi kroz mene i moje kosti, valovi mora kao da pjevaju. Padam na koljena u suzama. Predajem se u zahvalnost, opetovanu zahvalnost i molitvu, iz mene izlazi sve. Gledam, slušam i ništa ne razumijem, a u srcu kao da sve razumijem. Posegnem u džep i tamo nalazim komadić češera koji uz molitvu predajem oceanu. Kako sam ga bacio i kako je češer dotaknuo more tako se oblačno nebo bez ijedne zvijezde trenutačno razvedrilo sa svih strana. Iznad mene zabljesnule su Plejade, desno od njih Orion, a lijevo Strijelac. U neprirodno velikim proporcijama, neprirodno blizu, u neprirodnoj konstelaciji konstelacija. Svo troje zabljesnuli su biserno bijelim, srebrnim bljeskom koji se poput mlijeka razlio nebom i u tren svo troje isčeznuli su opet u beskraj Svemira iz kojeg su i došli. Tu, dok se to događalo, za mene vrijeme kao da je nestalo. Sve moje "prije" i sve moje "sada" bilo je svejedno, pa opet ispočetka i ispočetka, u krug i beskraj. Sve je stajalo i teklo istovremeno. Cijeli vremenski slijed se promijenio. Sve je bilo tada u sada i ništa. Vraćam se u zahvalnost. Nastojim posložiti to što sam doživio, artikulirati, ali ne mogu. Plačem i ne prestajem. Ostavljam molitvu pozdrava ovdje i krenem ka nazad. Kratko sam se nasmjehnuo od veselja i svega i propao nogom u jednu lokvu. Tenisica mi je promočila trenutačno. Za njom i druga. Čekaju me kilometri natrag doma i procjenjujem, uz smijeh, nakon svega, da je sigurnije da se izujem jer je asfalt ceste još zadržao nešto sunčeve topline a mokre tenisice nakon 3-4 kilometra bit će prehlada ili upala bubrega. Hodam bos natrag kući, jednom cestom, u jednoj ovogodišnjoj noći, na jednom otoku usred Atlantika. I ne znam što me čeka sutra, osim slanutka.

POEZIJA #1

Iva Šverko

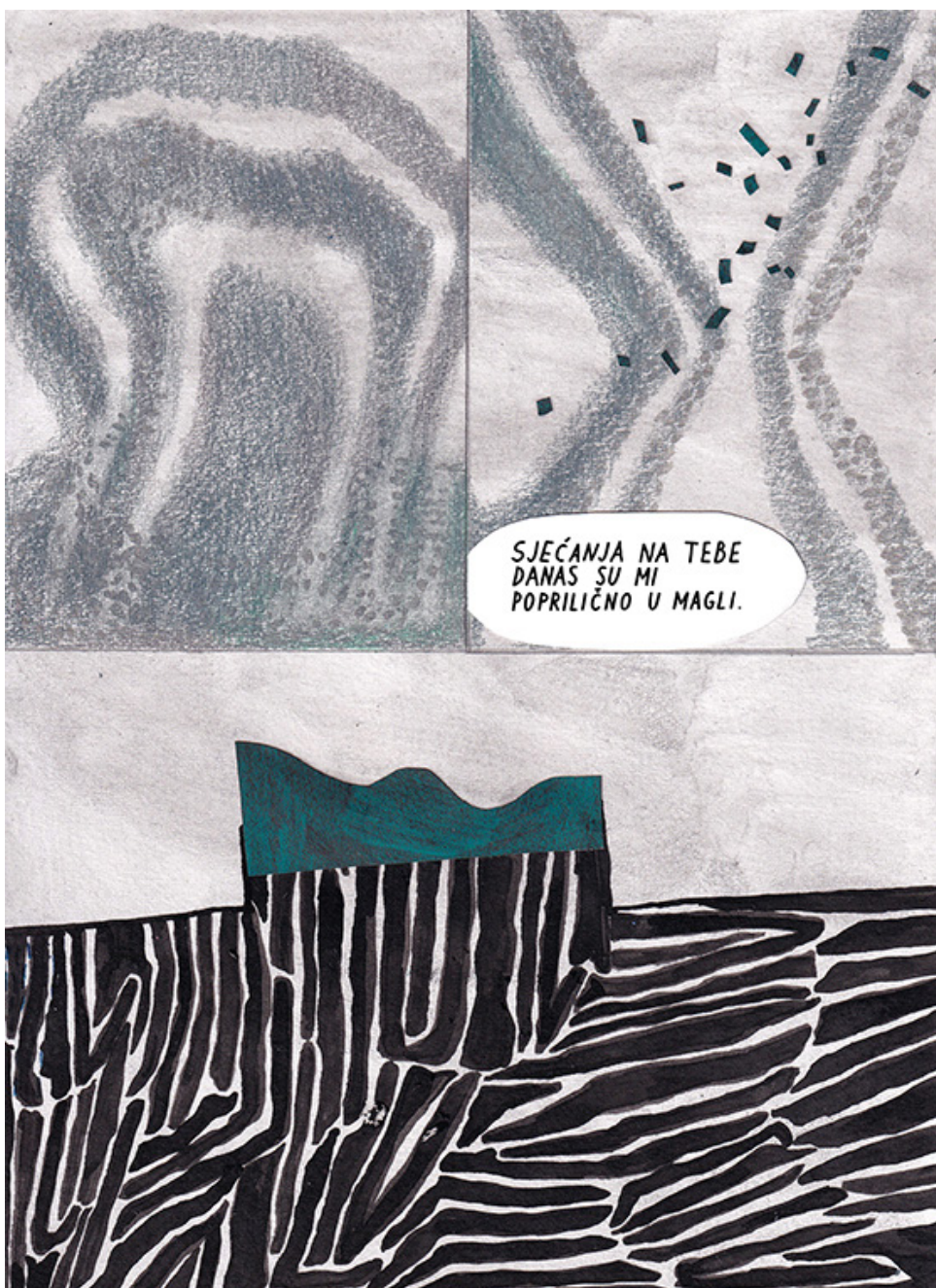
Ilustracija: Apolonija Lučić

K

Negdje na kontinentu, u
praznini plavoga, čekam
da me bura odnese kao
list. Pokušat ću kormilariti
toliko da se usmjerim na
puntu od Kamenjaka, da
ju spretno promašim, pa
da pučinom odletim ravno
k vragu.

M.

Iz olupine
sjećanja
čupam one stare
snimke
i nižem ih kao ogrlicu
koju ću nositi
dok šetam

S(R)ASTANAK NA OTOKU

Matej Vukasović Brzi

Boravak na otoku naučio me dosta stvari o rastanku; tijekom ljeta rastajem i sastajem se s mnogo osoba, prijatelja, osjećaja, uspomena, ljubavi... Novih doživljaja. Po prvi put sastati se, nakon prošlogodišnjeg rastanka, s „frendom s mora“ osjećaj je za koji smatram da oni koji ga nisu proživjeli su uskraćeni za kamen temeljac kvalitetnog prijateljstva. Nemati uspomenu o tom jednom danu (ili više dana) koji je bio potpuni blagoslov za dušu i tijelo, kada tijekom ljeta dostigneš tu razinu „nirvane“ u kojoj te vjerojatno niti početak trećeg svjetskog rata ne bi mogao uznemiriti, meni je ekvivalent invalidnosti kognitivnog razvoja za nesretnog pojedinca. A ja sam blagoslovljen kreirati takva prijateljstva i takve uspomene svako ljetu. Kada bi mi netko rekao da stavim cijenu na te uspomene i doživljaje; bi li postojao broj za koji bih prihvatio da mi (pomoću neke moderne tehnologije iz Black Mirra) izbrišu sve te poglede, mirise, okuse, izlete na zabačene plaže kroz divlje puteve, pričanja pod zvijezdama, svađe tijekom igranja društvenih igara na plaži, intoksiciranja (nećemo se lagati), izlete barkama, općenito sve znanje o postojanju takve ljepote životnih doživljaja? Ja mislim da nema. Ne bih mogao rasti se od toga nikada. Smješno je to, kad si dijete na primjer; ja sam (zbog svemirske sreće da imam i majku i oca koji su imali majke i očeve koji su tijekom života došli na ideju da je gradnja kuće na otoku do kojeg se tada putovalo preko 5 sati dobra ideja) tijekom svog djetinjstva u glavi imao konstruiranu realnost da SVI ljudi odlaze ljetovati na otok. Svaka osoba koju poznajem ljetuje na otoku gdje nema motornih vozila, svaki moj prijatelj iz vrtića odlazi na 3

mjeseca u svoju kuću na moru gdje je okružen sa čitavom svojom obitelji. Moj svijet doista je bio idilično mjesto tijekom ljeta, diljem cijelog svijeta, za sve ljude, barem u mojoj glavici. Petnaest, dvadeset godina poslije, naučio sam da se takva kognitivna greška u konstruiranju znanja o svijetu oko sebe zove egocentrizam; kada dijete još uopće nema razvijenu sposobnost da može druge ljude gledati kao zasebne individue koje imaju drugačija iskustva nego ono samo, već svatko ima identičnu sudbinu kao mi, i normalan je u mentalnom razvoju svakog zdravog djeteta. Znači, nažalost, tijekom svojeg mentalnog „razvoja“ sam se od takvog shvaćanja zbilje morao rastati. Jer kreneš odrastati pa slušaš o tuđim doživljajima i iskustvima, a iz godine u godinu se povećava i opus tvojih vlastitih. Ljudi ljetuju na mjestima gdje se voze automobili? Nije svima more na manje od 4 i pol minute od vrata do plaže? Ne idu svi na dva, tri mjeseca na more? Negdje more nije ovako čisto? Ima ljudi koji nikad ni ne idu na more?! Teško mi je bilo kada sam sebi tijekom sazrijevanja morao davati objektivno istinite odgovore na ova pitanja (koji su: da, ne, ne, da, da). Tako da, što sam stariji, vidim da ću sve više i više biti zahvalan što sam imao ta formativna razvojna iskustva tijekom ljetovanja na otoku; svaki izlet, novo prijateljstvo, staro prijateljstvo s novim uspomenu, ljetna ljubav, svako prvo kupanje, svako druženje pod zvijezdama, sunčanje na mulu... A ono na čemu ću osobito biti zahvalan je svaki dolazak i odlazak na otok. Jer svi su isti iz godine u godinu, a opet se svakom veseliš i nakon svakog si tužan. Svaki dolazak otvaranje kuće (ako nitko bio u njoj od prošlog ljeta), šetnjica da vidiš tko je sve na otoku (osim onih koje si već vidio na brodu), početni dijalog sa svakim: „Kad si doša? Kolkoš ostat?“. Prvo kupanje, prva cuga odmah s broda... Tako je predvidljivo repetitivno, ali u tome najviše i uživam. Bio bih tužan kad bih se morao rastati od iskušavanja tako nekih trivijalnih aktivnosti. A svaki rastanak? Također divan na svoj način jer postoji taj period retrospekcije na novo stečena iskustva; što ugodna, što neugodna. Ugodnih se rado sjetiš iz neugodnih nevoljko učiš. Klasika. A kada još imaš cijeli bunt tih uspomena i pouka kojih se prisjećaš i koje propovijedaš sa prijateljima i obitelji, za vrijeme ranovečernjeg roštilja, na otoku s najljepšim zalaskom i najčišćim nebom (objektivna istina). Zanimljiva je to zahvalnost koju gradiš tijekom godina. Prema... Bogu, sudbini, Bogovima, karmi, Svemiru, sreći? Ali ono što mi je najsimpaticinije, da filozofiram još malo, čemu me ljetovanje na otoku naučilo u vezi rastanka je to da je rastanak samo dio cirkularnog sustava. Rastanak većinom ne znači “zbogom”, nego “do sljedećeg susreta”. Isto tako, rastanak znači da je prije njega postojalo nešto dovoljno značajno, od čega odlaženje izaziva potrebu za iskorištavanjem te pomalo dramatične riječi „rastanak“. Rastanak zahtijeva nešto prije sebe i vapi za time da se isto to ponovno desi. Naravno da postoje rastanci „zauvijek“, kada vam na primjer netko umre.

Najteži rastanci na koje je malo ljudi spremno; iako bi vam zagovornici zagrobnog života rekli da ni to nije rastanak zauvijek! Ili rastanci od nekih ideja zbog shvaćanja da je za njih možda doista objektivno prekasno. Zeznuti su ti rastanci. Mislim da ljude u vezi rastanaka najviše pogađa upravo to što su precijenili količinu vremena koju još imaju u životu da iskuse prvi ili ponovi sastanak. Bilo sa osobom, iskustvom ili emocijom. Nažalost se ljudi svakodnevno moraju rastati od svojih ideja i želja, rastaju se od prijatelja jer se nisu čuli neko vrijeme, rastaju se od mjeseta jer su prodali kuću, rastaju se od mogućnosti da poboljšaju odnos s nekim jer te osobe više nažalost nema. Računali su na vrijeme koje nužno ne postoji. Ne znam koliko vam ovo što sam sve ovdje ispričao ima smisla i koja bi točno bila poruka? Istina iza ovog teksta je da ja ove godine, osim što slavim 25 godina života bez proživljavanja iznadprosječne kontinuirane razine stresa (u prijevodu, nemam se kaj žaliti), također obilježavam 25 godina ljetovanja na otoku Silbi (da, vodili su me dolje kad sam imao 3 mjeseca i da, svako ljeto sam bio), a nažalost (ali oni koji me znaju, znaju da je meni na sreću) obilježavam taj naš srebrni pir s tim da sam se, ja, ove godine, rastao od provođenja kvartala života na toj šumskoj oazi gdje su dani beskonačni, te sam otišao na drugi kraj svijeta u neku svoju novu avanturu. Pa me cijela ta nostalgija, numerologija i retrospekcija malo osjećajno zagolicala i dobio sam potrebu da, kada već fizički ne mogu biti prisutan, budem bio metafizički, kao komad teksta u otočkim novinama; Crtice s otoka. To jest, to je i dalje fizičko, ali kao, ovo kako ja pričam s vama preko teksta je metafizičko? Recimo aj, da prođe baza. Uglavnom, svi koji ljetujemo po otocima već dugi niz godina trebamo vježbati na toj zahvalnosti što imamo priliku tako iskušavati život i nemojte precijeniti koliko vam je vremena ostalo da se sastanete, po prvi puta ili ponovno, s bližnjima i voljenima, sa svojim idejama i aspiracijama, s malim stvarima za koje uvijek mislite da ćete ih sigurno doživjeti još jednom. Na ovaj način ću na kraju isto pozdraviti sve svoje prijatelje i poznanike, svu obitelj po krvi, ali i po odabiru, sve tuđe pse i otočke mačke, sve cvrčke, sve plaže, uvale i žarišne točke za socijalizaciju, razmjenu inspirativnih ideja i kreiranje uspomena; bilo to kafići, zidići, mulići ili dvorovi s jednim stolom i stolaca koliko treba. Na kraju sam opet sve napravio oko sebe, trebam valjda još poraditi na tom egocentrizmu. Pazite mi na Silbu i pozdrav do sljedećeg sastanka, Brzi.

POEZIJA #2

Maja Jelušić

Lomo fotografija: Filip Bubalo

pomaci
mali su pojeli goleme
veliki su se otkotrljali u rupe
iz rupa nada
koračamo nježnije
krhkije
kao da ne smijemo ugaziti na pogrešno mjesto
put je kratak
domovi postaju otoci
djeca nas pitaju kada kada ćemo
kad prođe odgovaramo
uvijek isto
nesigurnije nego jučer
ljeta su nekad trajala duže
Mediteran je danas sunčan
miran
napušten
zar je pogrešno bilo misliti
da ovo more nije dovoljno

PAULINE FLIPO: PRIDRUŽUJEM SE ONIMA KOJI TURIZAM NA OTOCIMA OPISUJU KAO BLAGODAT I PROKLETSTVO

Razgovarala i fotkala: **Natasha Kadin**

Pauline nam je na otok stigla, kako sama kaže, sasvim slučajno, ali ništa nije slučajno, još 2018. godine, i od tada nas uvijek posjećuje upravo u rano lito, kad se otok budi iz zimskog sna. Napravila je desetke intervjua s lokalnim stanovnicima, od graditelja “karića” do voditelja Mjesnog odbora, koji su se također kroz godine mijenjali. A i autoricu ovog intervjua prvi put je upoznala kao voditeljicu udruge SEA Silba Environment Art i raznih programa na otoku, a ove godine ona je mene intervjuirala kao direktoricu Turističke zajednice mjesta Silba. Okolnosti se mijenjaju, ali Pauline ostaje uvijek zainteresirana za “malog čovjeka” i njegove probleme. Marljivo je pristupila i učenju hrvatskog jezika, što niti jednom Francuzu nije lagan zadatak, da bi mogla razgovarati i sa onima koji nijedan drugi jezik ne govore, osim svog, otočkog. S radošću je ispravljamo i pratimo njen napredak, a ovaj intervju je dokaz koliko je daleko dogurala; napisala ga je na hrvatskom jeziku, uz sitne lektorske ispravke. Pauline piše doktorat o usporedbi životnih uvjeta na hrvatskim i francuskim malim otocima, čije rezultate ćemo vidjeti uskoro, a dotad pročitate razgovor s njom o procesu upoznavanja otočkog života i žitelja otoka.

Pišeš doktorat o usporedbi života na hrvatskim i francuskim malim otocima, kako si došla na tu ideju, koje otoke će doktorat obuhvatiti, kao i koje parametre života na otocima? Na kojem fakultetu ga

radiš, kako i koliko dugo radiš na tome i što planiraš kad ga završiš sa svim materijalima?

Kroz svoje doktorsko istraživanje, prvo sam studirala otok Cres, gdje sam provela dva magistarska staža, u Otočnoj Razvojnoj Agenciji. Osjetila sam da postoji jaz između nacionalnog i europskog okvira javnog djelovanja i lokalnih potreba ovih teritorija, a to je bila osnova za moju doktorsku tezu. Tijekom izrade svog diplomskog projekta, upoznala sam Louisa Briganda, geografa specijaliziranog za bretonske otoke (Francuska) i uspostavili smo paralele koje su opravdale ovaj komparativni pristup, omogućujući propitivanje i nacionalne i europske politike vis-à-vis otočnog života.

Stoga se moj rad fokusira na Ouessant i Île-aux-Moines (Francuska), kao i Cres, ali i Silbu i Unije, koji svojom veličinom i brojem stanovnika više predstavljaju hrvatsku otočnost. Kako bih preispitala politike koje se provode od lokalne do europske razine na ovim prostorima, posebno sam pratila projekte povezane s energetskom tranzicijom i zemljištem (osobito pitanje stanovanja), što su definitivno aktualne teme, kako na atlantskim tako i na jadranskim otocima.

U širem smislu, obavila sam stotinjak intervjua sa stanovnicima ovih otoka, postavljajući im glavna pitanja za budućnost njihovog otoka, kako bih njihovu viziju usporedila sa politikama koje se provode na različitim razinama (općina, regija, država, Europa). Počela sam priprema-

ti ovaj projekt završnog rada 2018. i dobila ugovor o doktoratu na Sveučilištu u Limoges (Francuska) 2020. Od tada svoje vrijeme provodim između fakulteta i pet otoka u središtu mog istraživanja. U procesu sam pisanja pa je rano reći kako ću iskoristiti ove rezultate, ali nadam se da ću ih moći naknadno modificirati u okviru nekog korisnog projekta za otoke.

Na kojim si otocima u Hrvatskoj bila, koji su ti najviše ostavili dojam i zašto?

Osim otoka koje proučavam, bila sam na Lastovu, Hvaru, Korčuli, Braču, Lošinju, Ugljanu, Dugom Otoku, Pagu, Krku, a vrlo nedavno i na Olibu i Škardi. Naime, na Cresu, Silbi i Unijama provodila sam najviše vremena, najviše sam komunicirala s ljudima, što je nužno stvorilo jednu posebnu vezu. Nema ništa slađe od osjećaja kad kročiš nogom na otok prepun poznatih lica i mjesta. Cres je za mene i područje života, važno mjesto u mojoj osobnoj geografiji, tako da će ovaj otok uvijek zauzimati jedinstveno mjesto.

Kad uspoređuješ hrvatske i francuske male otoke, koje su sličnosti, a koje razlike?

Ulozi su uglavnom isti, s različitim intenzitetom, ne toliko ovisno o državi, više o broju stanovnika. Riječ je prije svega o rješavanju stambenog pitanja koje danas ograničava mogućnosti ostanka mladih na otocima. U istoj perspektivi, stvaranje radnih mjesta tijekom cijele godine (a time i potpora malim poduzećima, ne samo usmjerenim na turizam), je ključno. A onda sva pitanja koja

promiču neovisnost o kontinentu: energetska tranzicija, rješenja za vodoopskrbu, održivo gospodarenje otpadom...

Glavna razlika je u tome što svi otoci Ponant (iz Bretanje, u Francuskoj) imaju općinu, što znači nadležnosti i proračun koji mogu pridonijeti rješavanju ovih pitanja, dok većina otočnih Hrvata nema svoju općinu, tj. ili je podijeljen između otoka i kopna (ili drugog otoka), ili jednostavnog Mjesnog Odbora, što znatno ograničava fleksibilnost otočana u upravljanju svojim otokom, iako su oni ti koji najbolje poznaju ovu problematiku, budući da je doživljavaju na dnevnoj bazi.

Sad kad je tvoje istraživanje već pri kraju, imaš li prijedloge i ideje kako bi se život otočana i život na otocima mogao unaprijediti u kvaliteti, što smatraš ključnim faktorima za unaprijeđenje života na otocima?

Djelomično sam odgovorila na prethodno pitanje, mislim da za odgovor na ova pitanja udrugarski i zadrugarski sektori nude zanimljiva rješenja, fleksibilniji su, i sposobniji privući financiranja na svom lokalnom području, a da ipak, barem djelomično, ostanu podalje od političkih igara koje mogu omesti upravljanje određenim pitanjima. Ali potrebna je stvarna suradnja između svih aktera na ovim područjima na lokalnoj razini kako bi se povećali lokalni kapaciteti i adresirala ova pitanja. Konačno, mislim da je suradnja između otoka, koji se suočavaju s istim problemima, glavna poluga, kako bi se

formirala kritična masa pred politikama koje su ponekad nedovoljno prilagođene njihovom jedinstvenom kontekstu.

Turizam, misliš li da čini dobro ili loše otocima, i zašto?

Pridružujem se onima koji turizam na otocima opisuju kao blagodat i prokletstvo, jer iako ovaj sektor danas osigurava prihode većini otočana, on slabi gospodarstvo jer se oslanja na jedan stup, koji je podložan fluktuacijama i neizvjesnostima, a nije uvijek ni u skladu s održivim razvojem područja. Bilo bi mi lako reći da se paralelno moraju oživjeti sektori kao što je poljoprivreda, ali razumijem mlade ljude koji ne žele krenuti u takve projekte, tim više što nisu riješeni krupni problemi poput vlasništva nad zemljom te da europske politike ne favoriziraju poljoprivredu na ljudskoj razini. Otočani imaju puno ideja, uloga javnog djelovanja trebala bi biti osigurati uvjete da se ti projekti izvedu.

U ovom procesu naučila si i hrvatski jezik pa ti je puno lakše sporazumjeti se s ljudima na otocima koji ne govore francuski. Koja ti je najdraža anegdota / osoba koju si doživjela, upozнала kroz svoje istraživanje?

Diplomski rad mi je pomogao u učenju hrvatskog jezika, to je očito, ali u Hrvatsku dolazim od 2017. pa sam imala neke osnove, zahvaljujući creskim otočanima koji su me godinama imali strpljenja ispravljati. Nije lako prebirati po anegdotama... Neizmerno sam zahvalna svim otočanima koji su toplo prihvatili mene i moj rad, iako znam da znaju biti umorni od studenata i novinara koji su ponekad sveprisutni. Ljudi, kao Iko sa Silbe, koji me vratio u smještaj kad sam se izgubila, Jani s Unija koji je ostavio obješene krumpire da bi slušao jedno moje predavanje i koji me izazvao rekavši mi da je usporedba francuskih i hrvatskih otoka kao usporedba "aviona i kamiona". Tu je naravno i Franjo sa Cresa, koji me naučio zvati njegove ovce, ali i šišati im vunu (škarama, da, da), i koji si je dao truda napraviti video na francuskom jeziku kako bi ispričao priču o životu s otoka francuskim otočanima.

POEZIJA #3

Petra Cvitanović

Otok u meni

Sjećam se kad sam ti rekla da sam otok.
Da je otok u meni, iako ja nisam na njemu.
Sjećam se kad sam ti rekla da ću se uvijek vraćati.
Koliko god htjela pobjeći.
Sjećam se da si rekao da su moje oči kao more.
A moje oči su crne.
I more je crno u najvećim dubinama, rekao si.
Mi smo dva otoka koji nemaju ime.
Izgradili smo most. Za ljubav. Da putuje.
A do našeg otoka imamo brod.
Brod na kojem se srce poveća što je bliže pristaništu.
Sjećam se kad sam ti rekla da sam otok.
Da je otok u meni, iako ja nisam na njemu.

Mali Lošinj, 25.05.2023.

POEZIJA #4

Matjaž Pikalo

DOLAZAK PJESNIKA

Mjesto za pjesnika,
u mjesto dolazi pjesnik,
turisti idite kući,
maknite se sa puta,
dolazi pjesnik.

Mjesto za pjesnika,
turisti idite kući,
napravite mjesto,
maknite se sa puta,
ne pravite gužvu.

Mjesto za pjesnika,
turisti idite kući,
šaljite pare,
ja idem kroz židovski prolaz,
idem u geto.

OTOK

Sana Perić

Ilustracije: Ena Jurov

I
bila sam jako tužna. sjela sam na klupicu i uskoro primijetila: uz obalu stoje i sjede ljudi i pobjerala sam se – istovremeno se ponadavši da je to stanje možda izvedivo, jer oni su svi bili tako mirni – oću li bit sama ko ovaj starac kojem je sigurno umrla žena, al onda vidim: on nije u crnini, dapače, ima yachting attire i uskoro je odšetao prema lučici s jahtama. skrenila sam pogled na onoga šta je sjedio sam na stijenama upitavši se oću li bit sama kao on, al kraj njega je u međuvremenu sjeo prijatelj. pogledala sam trećega i skužila da on uopće ne kontemplira nego piša u more. počeli su došetavat trudni parovi, sjela sam na bajk i otišla. obala me iznevjerila.

dide je nazva mamu, a ona mi je uvalila mobitel da se ja javim. on je odma krenija na stvar: nije još obavijestija dicu, ali kreće u radove. zaključija je da ne želi potomstvu ostavljat pare pa će radije pretvorit gustirnu u apartman, šta mu je odavno velika želja.

II
ostali galebovi letili su za trajektom ko šta običavaju iz užitka ili tradicije, jer sigurno su znali da nije koča, ali jedan je letija ispred njih, iznad same palube, par metara iznad mene. gledala sam tog galeba i nastojala zaboravit sve šta znam o galebu pa sam osjetila život i zaboravila šta je život i vidila galeba ko nešto živo i čudno i nisam ga uopće vidila i bila sam ja ispod, a nešto je lebdilo iznad mene i onda sam ja bila to nešto i onda smo bili jedno i bili smo plavo i onda uopće nismo bili.

dida je napomenija da ćemo prvo priko sela da vidimo pome, mislile smo da treba zalit il nabrat al ne, dida je mislija da ih ne bi smile propustit vidit. mamu i mene je bolilo za pome, ona se samo tila utoćat a ja sam bila šokirana jer je dida reka da se prije dva dana prijatelju iz šoltanskog djetinjstva u prometnoj baš tu di smo sad prošli otkinila noga i to je bilo ko kad su umrli

michael jackson, lady di i majka tereza panika jer to se onda ipak dogodi kad se dogodi nekom koga znam i to me potrese više od aviona a poznato je da me avion potrese, a zanimljivo je da kad me udrija brod nisam bila prepadnuta, doduše nije mi otkinilo dio tijela nego samo skršilo zube i uostalom ja volim bol, šok je došao tek kad sam se navikla, a onda drugi kad mi je tonino prikačija nove zube. skroz se lako bilo meni priviknit na nedostatak nego nije na zamjenski djelić koji pretendira da bude dio mene. pogledali smo pome, ja sam i pomama i didi odala počast slikanjem, on je ponosno pozirao, onda smo pošli babi.

u babe smo prvo trebali očistit jer su stari turisti išli a novi trebali doć za triipo minute. aranžman sa suseljanikom čistačicom nije uspio jer je baba prije nego šta je ona dolazila osjećala potrebu očistit apartmane. to nas kćer i unuke dosta tlači, to šta oni ne uredi svoje turističko poslovanje tako da mi i na dan smjene turista možemo dulje spavat i normalno živit i imat vremena to sve oprat. pričala sam im o svojim iskustvima svjetske putnice i da sam, kad sam bila u parizu, morala iselit iz hotela do deset i da tako mogu i oni naložit česima a dide je reka da on nije bija u parizu ali je bija u provansi di je vidija pikasa koji je bome precijenjen jer kome je problem nacrtat ženu sa šest ruku i time je pobija sve moje argumente.

III

u deset minuta kraj terace je proša treći čeh i nametljivo zaželio dobar tek iako smo već bili pojeli. reagirala sam pušući i negodujući i morala sam didi i babi objasnit da me žvcira to šta mi ovi gledaju šta tu radim i žele dobar tek umisto da ljetuju i brinu se za svoje poslove i ugodu, a dide se usprotivija da su to njemu stalni gosti već par godina.

utočila sam vino, baba je požurila reć dosta sano. dide se smijao kako jednom rukom pišem a drugom naginjem vino, a onda obavijestija babu da će imat posla s ajvarom i šalšom ove godine, a ona je napravila neki verbalni pandan kolutanju očiju ko šta često i dosta vješto radi.

dole na plaži su bili česi a sestra je rekla kad su povadili ježe van to je ko da skineš koalu s eukaliptusa pa nek se misli. mama je rekla da će ih bacit u more ujutro prije nego se oni dignu, al je sestra tila odgojit čehe to ću ja sad neka vide da ne odobravam njihov postupak pa ih je sve pobacala nazad. ona je i inače bila masu nabrijana pa se kupala gola da im pokaže pa kad je dida bija do alajbega da ga upita za akumulator, vratija se s vijestima da neko oće dignit prijavu protiv nje jer se kupa gola na javnoj plaži, a to nije javna, jer je država ne održava, složili smo se, al štaš od otoka. doduše, mi smo ti koji je održavaju, ali isto ne smijemo polagat pravo, tojest smijemo, ali ne smijemo položit, za razliku od države. mi smo održavali plažu tako da su stipe, dida i mama odvalili istrunulu dasku s mulića a svi okolo su gledali. onda smo se mi mogli nasadit tamo pa ja nisam više molila bijela svjetlosti pomozi mi da si oprostim šta prezirem čehe koji su mi zauzeli plažu. ali onda su došli drugi i skakali s mulića i smočili mi šugaman pa sam im ja jebala sve po spisku i nisam više uopće pomišljala na molitvu jer si više nisam ništa osjećala potrebu oprostit. nego je milena došla sa malom pa dok se ona utoćavala sjela je malu na moju sestru pa sam je ja nagovarala ajde ajde popiški mi se na sestru ajde ajde malena ajde ajde pa se mala popiški-la. mačka je imala novo leglo koje ju je sisalo ali je iz prvog braka ostala jedna kćer koju dida nije odnija s ostalima u divljinu pa bi se i ona nasadila na sisu, a ja sam joj prijetila kako te nije sram toliku mrš iš. anđelko je doša i ubra šljiva. česi su na teraci do naložili ugljen i polili ga petrolejom i sve zasmrdili. marina je došla u goste pa je s vrata dvora vikala meni doli na mulić donila sam sladoled za posli ručka di da to stavimo, a ja sam njoj vikala ako oćeš sladoleda odi pitaj moju sestru da ti da pa je otišla a ja sam mislila gle kako to ona odma s vrata pita jest.

išla sam u more pa mi je došla hoba na nogu. prvo sam kriknula pa onda vikala mama donesi trkmar donesi špurtil. zamalo smo je uvatile al djelovale smo sporo i bija je sumrak pa je skliznula s krive strane špurtila. onda sam se bojala plivat da mi opet ne dođe – osim jer se to s hobom jednostavno radi kad je vidiš, ako nije beba, i jer bi ispale face, tila sam je uvatit i zato šta je se onda više ne bi bojala dok plivam – i tješila se: ona me nije tila ugrist nego se došla pomazit, jelda?, a mama je rekla: je, dušo, tila te pomazit. onda je rekla da bi se posli mogle opet okupat, al sam ja rekla da neću jer ću se bojat hobe, a mama je rekla: neće ti ona ništa, ona će tad već otić spavat. divno je kako je mama prilagodila argumentaciju mojoj dobi.

IV

iz luke smo krenili doma priko groblja da ostavimo babi cviče šta je mater uzela. dide nas je obavijestija da je uzeja babi križ, ostruga ga, da jednu ruku piture, opet da ruku i da će sutra opet dat ruku pa ga vratit. meni je to bilo presmišno, ko da je komad namještaja, taj križ, kako to moš samo tako uzet s groba pa vratit. ostavili smo cviče, a mama je komentirala da bože joj prosti, ovi grob izgleda ko ona dole teraca, i to je bila istina i to je isto bilo masu masu smišno, i jako primjereno babinom grobu, da joj bude načičkan svime: cvičem umjetnim, cvijećem sušenim, gomilom nekih stina i onih pogrebnih svijeća, voštanih dogorenih i baterijskih pregorenih, natpisića, otpalih latica, i sve je to gurnuto u kuteve i na to se skupljaju novi slojevi koji se opet guraju u kuteve i tako grob izgleda korišteno, ko i naša teraca, ima karaktera, ko da se na njemu živi.

za ručkom je dide komentira česima kako je ovakvi drveni stol ko šta je u njega najlakše održavat, kad ima taj premaz, pa sam ja dobacila: ka i križ, i opet prasnila u smijeh, mama ga je pitala oće li na križ nabacit shabby chic finiš ili će obično, dide je nije razumija, ja sam se smijala i mislila kako bi baba popizdila, ali pogled koji sam krišom bacila na mačku, za koju nekako sumanuto sumnjam da je inkarnacija babe, me umirija: ona, za koju smo svi zaključili da nije obična mačka, je opet društveno jela kraj nas i izgledala skroz mirno, uključeno u ekipu i zadovoljno ko inače.

zadnjih par puta sam tu samo plandovala s ekipom pa sam ovaj put došla štagod učinit. čupala sam korov i iz vrtla iskopavala balzamirane skakavce, volke, štivalice, konope, najlonske kese, komade cijevi, vijke i djetelinu. najzanimljivije šta sam našla pod slojevima suhog lozinog lišća i bezobrazno razgranatog divljeg špinata, koji je dobar za pohanje, bila je jedna dijelom sasušena al inače jako dobro uščuvana riba. bacala sam to sve, skupa sa slojem poluraspadnutog lišća koje je dide tija da ostavim za gnjojivo, ali nismo u šumi nego na okućnici turističkog objekta pa sam ga ja krišom grabljala grabljicama za pribiranje maslina u svojim accessorize rukavicama od brušene kože, u nekom trenutku rashodovanim

jer sam ih uništila vozeći u njima biciklu po snijegu, bacala u sić i priko ceste u bušak.

otkrila sam da je vrtlarenje divno, meditativno i da me ispunjava jer je korisno i jer unosim red u svit i jer nema boljega nego kad ubereš par poma da se stignu oladit do ručka, izvadiš par krumpira koje onda mama ode poprigrat, dok dida baca na gradele tikvu iz vrta (bolje je možda samo kad nabereš pedoča s bove ili nehotice uloviš hobotnicu). i uči me strpljenju, jer ja bi tila zasadit lavandu odma sad isti tren, a dide kaže da triba čekat zimu. tako sam otkrila da je ono šta treba radit: il faut cultiver son jardin, ou le jardin de son grand-père. ne treba mi ni sedmero djece da rade rame uz rame sa mnom, djece kojoj bi plela džemperice i kape i koje bi uvježbala u maleni obiteljski bend pa bi dio godine kultivirali svoj žardan, sve onako pjevajuć, a dio nastupali po otočkim terasama ko kelly family s više muzičkog ukusa i ukusa u odijevanju. ne, ne treba mi ništa od toga, samo komad zemlje, kopačica malena ko igračka, neke rashodovane rukavice, u blizini more u koje se poslin mogu ubacit i misao na njega. uvik je tu misao na njega, ona je u pozadini svega šta radim, pa čak i kad obrađujem didin vrt. možda ću konačno bit slobodna kad budem obrađivala svoj.

V ko je dao ime otoku, otočani ili ljudi s kopna? šta ako imena koja su mu dali nisu bila isto ime i onda su godinama, desetljećima, dok se nisu sreli, koristili svaki svoj naziv? ta me pomisao mučila, jer različito ime znači da je taj otok za jedne bio jedno, a za druge drugo i iako je malo uznemirujuće uzbuđujuća pomisao da je otok mogao postojat na dva različita načina istovremeno, šta je tu bilo točnije i, jednom kad su ljudi s otoka doplovili na kopno, ili ljudi s kopna na otok i kad su otpočeli komunikaciju, čiji je naziv za otok prihvaćen od druge strane i čija je definicija otoka time prihvaćena, otočka ili kopnena?

ležala sam na mulu gola, volila sam svoje tijelo pa čak i defektni prst, jer je bilo cijelo i jer je bio na nozi još uvijek prikačenoj na mene a ne u spalionici ili u onom otpadnom dvorištu s

medicinskim otpadom odakle se, pitala sam didu, u sanducima hrpe tih dijelova raznih ljudi koji se ne bi podnosili međusobno, dijelova smrdljivih iznutra i izvana, a koje su nekad njihovi ljubavnici jako volili, možda čak u sinegdohi, odnose u rupe.

uvik sam volila taj mulić, možda jer je bio tu prvi, možda jer je u njemu bilo urezano moje ime, dok ga more nije izlokalo, jer smo s njega skakali na brojeve, visili s daske koju je dida čak i tapecira, tata je oko njega lovija hobotnice, more je čudno i duboko zvečalo u njegovoj šupljikavoj utrobi, s njega smo ulazili na brod i na njemu se sunčali kad bi sve bilo prepuno turista. na mulić pripadam, a mulić pomalo nije nigdi pa se na njemu može dobro pobić od svega, on spaja more i kopno i premošćuje granicu, al ne spada ni vamo ni tamo. neću nastojat povuć kvalitetnu metaforu, jer ona se tu provlači u naznakama: takav je i moj život.

dide i ksenija su pričali o hermafroditima pa sam im rekla da ja ne bi imala ništa protiv toga da imam još i penis. pitali su me šta bi s njim, al ne bi ništa, tako, imala bi ga, zbog penis envyja valjda, pa sam im pričala o tome i o strahu od kastracije i ostalim prigodnim stvarima pa je dida reka da je ćer od onoga iz sela šta je peka rakiju kad je bila jako mala rekla mama mama, tata ima dvi piške. biće je vidila tatu dok je piša, nagađa dida, pa mu od opreme zaključila da su dvi piške. razumim zašto dvi, al kako je od toga mogla mislit da je piška?

pekareva pak ćer, od pekara šiptara – al katolika – kaže dida, bila je zakaparena još kad se rodila pa je kad je došlo vrime, a ona saznala za dogovore, pobigla u švore. posli se vratila, kad je pekar isplatija oštećenika, i sad ocu vodi računovodstvo. još se nije udala.

dida je po negdi šesti put reka: ipak mi se čini da je onaj turčin momak od one s diteton. česi nam naime moraju predat dokumenta pomoću kojih ih prijavimo u turistički i koje onda dide drži u sebe dok ne odu, valjda da ne pobignu a da ne plate i zato da im možemo proučavat prezimena i nagađat u kojim su odnosima. imamo tu tri generacije jedne obitelji i jednog misterioznog turčina, koji je, usput, jako zgodan. rekla sam didi kako ne mora govorit "ipak" ako ustanovljuje istu stvar po peti put i kako mi je turčin zgodan pa sam se ponadala da je zaključija da ipak nisu skupa nego je on prijatelj njenog brata. dide je reka: je, zgodan je, al nije ni ona loša, smatrajući to valjda još jednim argumentom u prilog tome da bi mogli bit par, al ja sam rekla: al nije bolja od mene. dide je reka: nije, normalno da nije! di će ona bit zgodnija od tebe! naravno da si ti lipša od nje! svejedno jel me sprda, s obzirom da to radi tolko dobro da ne kužim tu nijansu, dal me jako vješto laže, il to zapravo misli, neću se zamarat još i time jel dide mislija kompliment ozbiljno il ne, kad to već moram mislit o skoro svim ostalim muškima na svitu.

teta lola se napila pa je svašta pričala didi, da barba jakov nije moga smislit moju babu i da je vidila mene kako se

RADIONICA ILUSTRACIJE

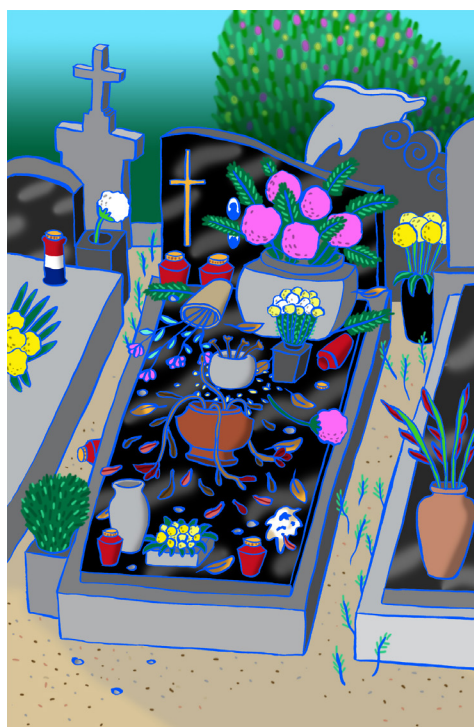
prema motivima Bruna Munarija iz slikovnice
Da lontano era un'isola.

Kamenje izradili: Vito Majcenić, David
Majcenić, Anja Šverko Vračić, Nastassja
Jonke, Sara Šimunac Vukušić, Ana Vukasović,
Luce Marasović, Ana Topčić.

drogiram na babinom sprovodu na kojem doduše jesam motala duvan al na kojem ona svakako nije bila i da ako me vidi još jedamput da to radim da će mi odvalit plesku preko cilog lica. kasnije se nije tila ispričat, a barba jakov je objasnija da ga je moja baba jednostavno podsjećala na bivšu ženu.

didu je jučer reka sve je priroda, iako on na problem nije gledao s teretom društveno-humanističkih znanosti na leđima. no doduše, da ima ikakav uvid u društveno-humanističke znanosti, rekao bi upravo suprotno, naravno.

VI počele su padat ko lude pa je dida prominija plan i krenija u berbu po miseca ranije. mama mu nije tila reć da dolazim i ja jer ka da mu bude iznenađenje, a u stvari jer nije virovala da neću prominut plan, jer sam tu pomalo na didu.

on se lipo iznenadija i odveza mater i mene na podanje di nas je čeka ante koji je taman ispeka girica za marendu. ispa je problem jer sam ja nenajavljena i da kao prvo sad zbog mene nemamo dovoljno pribora – imali smo samo jedan perun na nas četvero – ni čaša, al ovome zadnjem je dida doskočija utočivši sebi vino u teglicu, i ne znajuć da je to među američkim srednjeklasnim kućanicama-blogericama već par godina veliki hit. drugi, veći problem je bija da će nam sad bit malo ribe, al naravno da smo je jedva pojili.

kad smo se tako lipo odmorili, krenili smo brat. pri tom smo pokrili temu kako se mirjana bila napila i zamalo zapalila muža i kako je dida zva vatrogasce, al oni nisu smili počet gasit jer nije bila isključena struja, al on je zna da ima fidova sklopka pa je krenija polivat vodom iz gustirne, pri čemu priznaje da nije on neki preveliki junak nego je krenilo probijati zid i zahvaćati njegovu kuću. zatim smo pokrili teme kako treba zdrobit gomilu i bagerom posut pod masline da drži vlagu, kako nema šanse da bi ja sad prepoznala vicu koji se prepulovija i doša na trećinu svoje kilaže, pravi momak, kako je isus bija prvi marksist s čijim se idealima složila njegova ljubavnica, miražđijka magdalena, koja mu je rodila ćer i zasnovala pleme u kataloniji, kako je to da je šol-

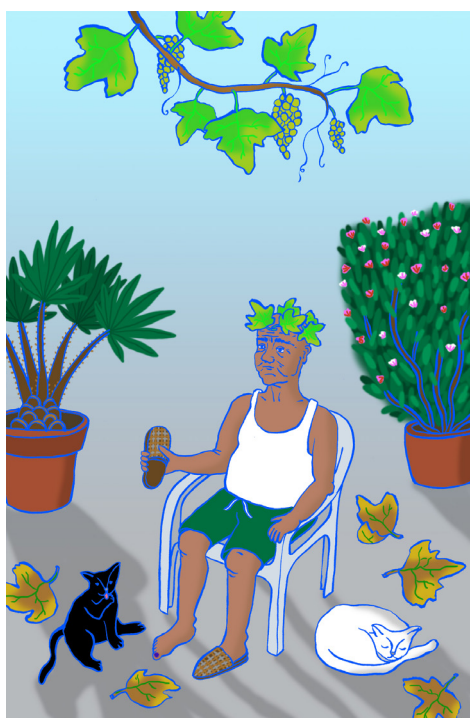
tanska levantinka došla s levanta možda mit, a možda ne, al kako bi to mogla bit i križana sorta koja se uvatila samo tu, kako se rodica stvarno zaljubila i kako je trešnja stablo, a trišnja plod i kako ove godine nije rodilo i neće bit ulja ribama za plivat, al one koje sam ja ranije marendala bi malo zaplivala u vinu pa, didinim riječima, jebo masline, amo učinit pauzu i šta god popit.

premoreda, natečenih, izgredanih nogu, nervozna od gladi i nestrpljiva da se okupam prije nego skroz padne mrak, trudila sam se bit entuzijastična oko posjete groblju koja se morala desit upravo tad da ne uvene cvijeće. sve tako u izmaćanoj radnoj robi, jer mi smo iskreni i, uostalom, nemamo vremena za zajebanciju poput presvlačenja, otišli smo prababama i babi, koja bi, znam to samo tako, popizdila da zna da se na groblju ukazujemo u takvom izdanju.

doznala sam da babini starci leže skupa u masovnoj grobnici, al da tamo leži i didina mama i to sama, jer umrla je prije ostalih, kad nije još bilo naše grobnice i kasnije kad su je tili primistit nisu više znali raspoznat njezine kosti jer svi su se ostaci izmišali i na njih su došli novi. to me masu rastužilo, to šta ona leži tamo sama, makar znam, ili se bar svim svojim razumom nadam, da ona nije dole, da joj svijest nije dole, di god bila, ako uopće postoji, jer zamisli bit svjestan da se nalaziš među gomilom ostataka ljudi s kojima nisi bila bliska, šta ja uznemirujuće često zamišljam, u prvom licu, i da su svi koje voliš dalje, niti na istom groblju nego na novom, s druge strane sela.

sve je to jako nerazumno, al da nije bilo nje ne bi bilo ni mene i drago mi je šta je bila jaka i izdržala bar toliko da se uspije prokreirat, a znam da je bila jaka čisto jer je bila žena na selu početkom prošlog stoljeća i jer joj se to vidi na faci, uz to šta je bila masu lipa. ja se svojih predaka dalje od baba i dida nit sićam nit ih volim nit išta osjećam za njih i čemu onda rađat ako već treće kolino neće imat pojma ko sam ja bila, al isto u zadnje vrime zamišljam neku čukunčukunbababu i znam da je bila dobra i draga i da joj je bilo masu teško i onda sam joj zahvalna i ponosna na nju, i ta zamišljena pretkinja mi je, kad sam ugledala crno-bijelu keramičku sliku (pra)babe nikoline na spomen-ploči, dobila lice.

onda smo otišli do babe na novo groblje, na kojem se ona ista prababa simbolično javlja na nadgrobnoj ploči. tu je bilo masu umjetnog cvijca kojega sam ja počela kritizirat i gadit, a dida branit: ustraja je na tome da je grezo kad je grob bez ičega pa bolje onda umjetno ako ne može pravo, ali tamo stalno, stalno ima lipog pravog cvijca i uostalom, rekla sam mu da je meni lipši prazan grob nego da je umjetno i da ću ja sve to pobacat – jer sitila sam se s nemalim zadovoljstvom da ću sve prisutne nadživiti i onda na miru ukloniti svo to umjetno cvijeće, nek vidim ijedan, škarama ću ga isickat, al je dide reka da će on sebi metnit umjetno i dat uklesat na grob neka bude proklet ko ovo umjetno cvijeće digne.

VII

dide me je učija da nizbrdo mogu u onoj brzini u kojoj sam uspila izgurat istu tu nizbrdicu uzbrdo. istu tu kosinu. to me je moga učit jer sam djelovala na ograničenom području s tek nekoliko kosina pa sam mogla svaku intimno apsolvirati. to je on ustvari znao da ja uzbrdo mogu samo u niskoj pa je tija da tako idem i nizbrdo da mi koči motor da budem sigurnija, jer sam bila tek početnica i bila mu parkirala auto na vrh grma i tako, ali svidilo mi se to jer se osobama općenito sviđaju pravila jer kad idu po pravilima pa uspiju onda je veći osjećaj osobnog postignuća, a također ih moš i, pravila, kršit pa je zato isto dobro da su tu, radi većeg uzbuđenja.

mali bobi – mali, budemo li kreativni, s obzirom da iza sebe ima dva propala pokušaja s dvi žene, isto toliko djece i nešto zatvora i terapija, šta je sigurno više nego šta imam ja – koji je zbog svega toga prilično mudar, iako sam ja, naravno, opet mudrija od njega, kaže da su svi posvađani, čak se i s bratom posvađa, u kojeg sam ja bila zaljubljena s trinajst a sad je debeljuškast, ćelav, i nema manire pri dugovima jer ne pita za pomoć nego krišom proda bratovu travu s tavana pa mali pita mamu jel ona dirala pa ona kaže ne diram se ja u tvoj biznis pa pita brata, brat se pravi lud, a onda mu sutra bratov frend pohvali njegovu križanu travu – on je to uzgaja s ljubavlju, sa zanimanjem i proučavanjem, a ne samo onako iz drogaških ili poduzetničkih pobuda. on kaže da je sve bilo bolje dok im je dida bija živ, on bi samo sidija i gleda, i kad bi neko zastranija gađa bi ga šlapom. to je bija sistem kontrole: patrijarh u dvoru il na teraci s prijetnjom šlake.

kako dide, babe i očevi umiru, ostajemo bez autoriteta, a poznato je da si tako teže moš formirat ličnost jer nemaš koga slijedit i u odnosu na koga se pobunit pa smo u zadnje vrime pogubljeniji nego inače.

mačka je ležala na teraci i palo mi je na pamet da joj dam ogledalo da provjerim jel u imaginarnoj fazi i jel se poistovjećuje sa svojom slikom. stavila sam joj ogledalce pred facu, ona je gledala i očito vidila sliku u njemu, al nije se ponašala ko prema sebi ni ko prema drugoj mački. išla ga je gricnit, a kad

sam ga stavila na pod gurala ga je šapicom i igrala se s njim ko sa suhim listom il mrtvim skakavcem, ali znatno kraće i brzo je izgubila interes. ne znam jel se prepoznala, al usudila bi se postaviti tumačenje da je mačka toliko kul da se ona već rađa s identitetom, sa cjelovitom slikom o sebi pa pred ogledalom nije doživila neku posebnu spoznaju o sebi ko subjektu nego je vidila samo ogledalo, da, sa svojim odrazom, al on joj nije bio prenapet pa je preteglu to da pred sobom vidi predmet koji nije nit dovoljno lagan nit šuškvav za kvalitetno igranje. u prilog valjanosti istraživanja napomenila bi da sam, iako je mačka nešto starija od ekvivalenta djetetove imaginarne faze, prilično sigurna da do sad nije bila u prilici da se pogleda u ogledalo. možda u staklena vrata od kužine, al uvik je moguće pomisliti da je to neka druga mačka u kužini. je da se mogla poistovjetiti i s njom, al... ma, zakurac mi je istraživanje, al imam li ovde puno izbora u dokolici osim ispitivat jel mi se mačka formirala kao subjekt?

VIII

bacila sam mamu i kseniju na brod i na povratku svratila do babe, jer mi fali i jer sam bila usamljena i tužna. malo sam se zamislila tu, mrtvu, nakratko, jer tu želim da me pokopaju, al dan je bija divan do te mjere da sam si rekla da bi uza svu beznadežnost mog života trenutno radije bila živa. nije to bila volja za životom nego onako, predah u krasnom okružju, kasnost popodneva ublažuje vrućinu, čuju se cvrčci, kukavice, daleki traktor i avion, počeli su letat ovuda, nisko. grč u grlu mi nije prošla, al osjetila sam da mi curi niz obraze, ovaj put suze. avion je otiša ravno pema krušici, srušit se, ko u onom maminom snu.

danas sam ronila gola među nepomičnim jatima riba, ribe su uvik strašno mirne kad more na površini divlja, kao da se moraju pritajiti, a baš tad bi mogle bit slobodnije od ljudi nego šta su za bonace. stvar se često svede na pitanje za šta neko živi, ja živim za takve trenutke, trenutke mira i uzbuđenja uslijed zbivanja, i nije mi samo lakše nego i lipše otkad to znam i sve sam pomirenija s činjenicom da živim kao šta se neki pomire sa smrću

– valjda kad skuže koliko je neizbježna, šta sam ja sad valjda skužila i o životu – a šta se tiče mene i smrti, sad mi se čini da sam s njom uvijek bila pomirena, makar znam da nisam.

izašla sam na teracu, izaša je i barba ante na susjednu. upitala sam ga jel gleda, nezainteresirano je reka da je. ipak, pokušala sam povest razgovor i rekla nešto u stilu stvarno, jeste vidili vi to..., tonom: jeste vidili kako su naši spušili odškotske, ali on mi ništa nije odgovorija.

i tako sam skužila još jednu stvar koju je uostalom još davno skužija lévi-strauss, iako ne baš točno nju: ljudi koji nikad nisu bili izloženi smoltoku ne prepoznaju smoltok i ako se pokušam upustit u njega, neće me razumit, ili me, možda, neće uopće ni čut.

pričala sam didi kako sam alkohol-ičarka, al nije mi tija povirovat, uz riječi da on nama pošalje samo deset litara vina u dva miseca. nisam tila ustrajat na uvjeravanju da ga ne povrijedim.

dok smo ručali, kraj terace je proša čeh i dida ga je dozva glasom ne bi da je ovaj bar u susjednoj vali: ooooj!!! čeh je zauzvrat poželija dobro huć, dida del-boy je odvratija: dobro huć, dobro huć. on na njih gleda ko na obitelj, a mene nervira to šta oni oće stalno pričat sa mnom, izvijestit me o temperaturi mora, komentirat to šta sam im donila krv na stol, to šta idem plivat, to šta dišem.

svratija je anđelko pozdravit didu i ručak nam se pretvorija u youtube parti. svi smo pivali ako me ostaviš i zar je voljeti grijeh. optimizam da ću obaviti nešto posla mi se topija jer mi se sredstvo za rad pretvorilo u karaoke mašinu, a nisam tila bit gadura koja prekida veselicu. dodatna je teškoća bila šta su to sve morali slušat česi gore na balkonu, a oni su ka neki muzičari, ovaj je slijep i sve. ipak, mami i meni je dopizdija repertoar pa smo im pustile ekv, al su dida i anđelko onda skrenuli na o marijaaa-naaa pa se s kata spustija čeh, ja sam mu otišla po čašu i onda je ispalo da je on veliki cocin fan. to jest, da je on veliki fan vinka cocé. pomirila sam se sa situacijom i s anđelkom zaplesala valcer po teraci.

dide i ja smo opet nekako došli na temu hermafrodita i on je stalno referira na njih u ženskom rodu: one se takve rode i imaju oboje, imaju dole još i onu stvar. reka je da ima i video kazetu di se to vidi. ja sam nevino i naivno pomislila da je riječ o nekom dokumentarcu, ali kad sam mu išla objasniti da ne moraju nužno bit one, da mogu bit i oni ili nijedno od to dvoje, da to ovisi o tome kako ih odgoje i/li se osjećaju i deklariraju, on je reka da su na toj njegovoj kazeti one, jer je to porno film di su one čuvarice u zatvoru koje žele općiti sa zatvorenicama. ne prestaje me obarat.

babino odsustvo osjećam kao prisustvo. ništa tragično ni preintenzivno, ali je tu. ipak, baba živi kroz mene, i to ne samo kroz gene i sjećanja: kao šta sam nekad, kad bi mi ona posudila svoju robu, znala poprimit njene mote, tako i sad, kad sam tu sama s didom, dok nam podgrijavam šalšu (koju je ona zamrznila prije sto godina), zauzimam njeno mjesto, ali ne samo funkcionalno,

nego i intimno: skužila sam, naprimjer, da razgovor s mačkom koja ti pokušava podapet nogu dok ideš istrest stolnjak priko terace, a koji je ona redovito prakticirala, tješi, i ublažuje usamljenost.

VII

dok sam odlazila s otoka osjećala sam tugu posljednjeg puta kad ću odlaziti odatle, recimo kad pokopamo didu ili ako se naposljetku proda ta kuća, znajući da je ovaj put možda posljednji i nastojeći bit ok s tim, kao i s mogućnošću vlastite smrti ili kao da je riječ o onoj hipotetskoj zadnjoj maminoj juhici koju ću jednom morat odmrznit nakon šta ona umre.

ipak, ipak u meni ima toliko žara da pomislim kako bi bilo bolje ne nestat noćas, u snu, nego se vratiti na otok u neko sunčano poslijepodne i proživiti u njemu jedan dugi dugi dan, samo se ne mogu odlučiti bi li više volila da popodne bude bonaca i plima i da se toplo sunce mirno slijeva po svemu mirnom govoreći mi da je sve u redu i da je sve blago i dobro ili da se digne meštral i po zadnji put mi pokaže da život može bit uzbudljiv pa da se kad krene neki jači nalet samo bacim u njega ko šta se inače bacam na valove i da me odnese.

KAKO JE TORPEDIRANA KRSTARICA »DALMACIJA«

Poročilo je Čedo Polović izročil predsedniku Zveze borcev Gaetanu Rasolu. Njegov sin Reno mi je izročil kopijo.

Za Crtice s otoka ustupio Peter Hawlina

Mnogo puta, a osobito ovih zadnjih par godina slušao sam nekoje drugove bilo to preko radija, ili onako usmeno, kako su opisivali torpediranje i uništenje bivše Jug. Krstarice »Dalmacije«, a o čijem su slučaju samo onako čuli po pričanju i opet drugih osoba.

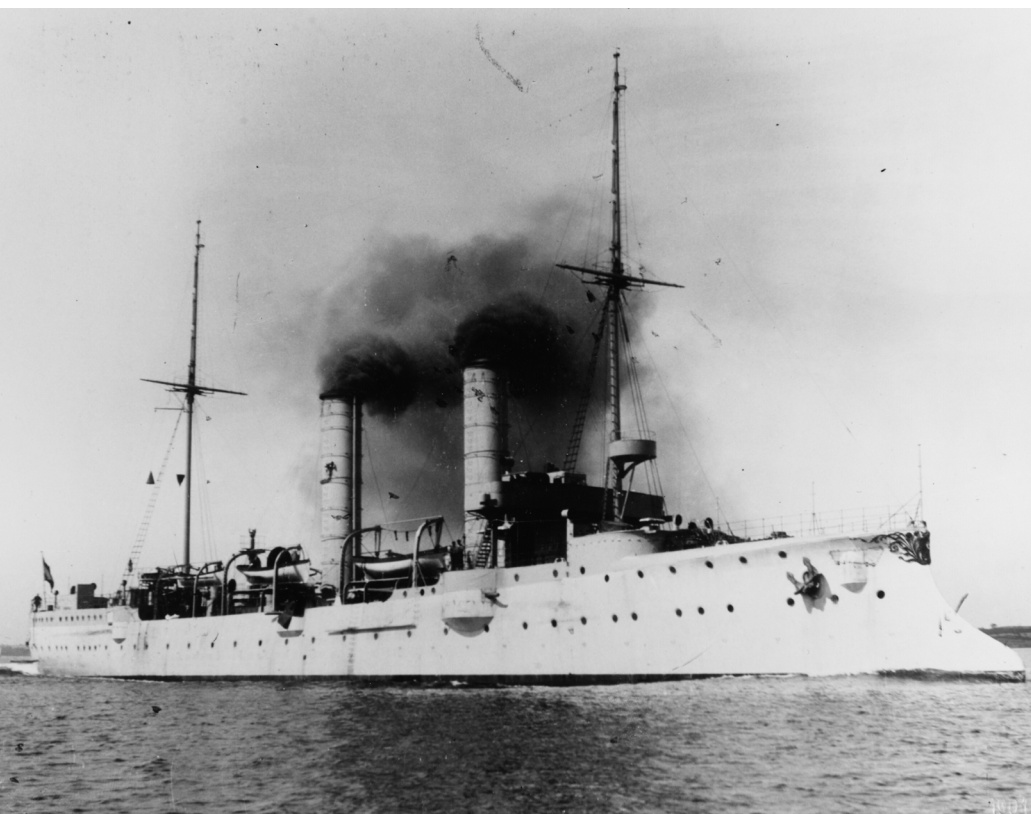
Budući sam ja lično u tome donekle sudjelovao, to hoću da taj slučaj bar donekle opišem onako kako se je odvijao.

Krstarica »Dalmacija«, to je bio brod bivše Jug. Rat. Morn., kojeg je bivša Jugoslavija dobila od Njemačke, kao neku vrst ratnih reparacija. Uplovila je u Boku Kotorsku negdje kroz ljeto 1926 god. Ratna Jug. Morn. upotrebljavala ju je u razne svrhe kao što se upotrebljavaju ratni brodovi. Kapitulaciji bivše Jugoslavije, talijanski okupator, odvodi je u Pulu, ali budući mu baš nije bilo od potrebe, jer je imao prilično jaku ratnu flotu, to je »Dalmacija« bila u Puli upotrebljavana za razne nuzgredne svrhe. Kapitulaciji Italije 8. 9. 1943. god. Njemci je uzimaju i upotrebljavaju, kako su to oni nazivali »brod za vezu«. Mnogo puta je prolazila iz pravca Pule prema Zadru Silbenskim kanalom u pratnji razarača »Audace« i još dvije torpiljarke, što je značilo da ide u akciju ometanja naših jedinica koje su poduzimale akcije za zauzimanje raznih otoka srednje Dalmacije. Ona je sudjelovala i kod ponovnog zauzimanja otoka Lošinja od strane Njemaca. Kadgod se je vraćala iz Dalmacije, bilo mi je krivo, da je negdje saveznički avioni nisu nanjušili, a bilo je slučajeva da su saveznički avioni ponekad nadlijetali nad

njoj nedaleko od Silbe, a da je nisu ni dirnuli. Ti avioni su se na stotine njih vraćali iz akcije bombardiranja Austrije i Njemačke iz baza u južnoj Italiji. Bombe koje bi im ostale, bacali su u more bilo na otvorenom ili nedaleko od otočja sjev. Dalmacije.

Poslije prvog sumraka jedne vrlo tamne i kišovite decembarske noći 21. XII. 1943 godine između 6 i 7 sati uvečer, nasukala se je imenovana »Dalmacija« u neposrednoj blizini svjetionika »Arat«, na južnoj strani otoka Silba.

Vijest o njenom nasukanju donio mi je ondašnji svjetioničar na svjetioniku sv. Ante, drug Vekiardo Petar, jer sam ja kapitulacijom Italije preuzeo dužnost upravnika pošte i telegrafa u Silbi. Imenovani drug svjetioničar mi je saopštio da se je »Dalmacija« u pomenutom razdoblju nasukala, a da je razarač »Audace« bio do jutra usidren ispred svjetionika sv. Ante, te pošao do nasukane »Dalmacije« te svom snagom krenuo u pravcu Lošinja ili Pule. Svjetioničar mi je to došao da saopšti oko 8-9 sati u jutro po vrlo kišovitom vremenu. Odmah sam sastavio depeše (jer sam onda bio jedini kao osmatrač i obavještajac) na razne komande za koje sam od prilike znao i tako na komandu »Dugi otok« in Komanda mjesta »Božava«. U depešama sam naglasio da se imenovana krstarica »Dalmacija« nasukala na južnom rtu otoka Silba, kod svjetla »Arat« i da bi bilo potrebno poduzeti potrebne mjere za uništenje iste. Budući da preko Dugog otoka, onda još nije postojala telefonska veza

između Božave i Sali, to su sva saopštenja išla putem kurira. Prošao je dan 22. XII. i ništa se nije značajnog dogodilo. Jugo koje je puhalo dosta jako i ono se je stišalo, kao da dolazi i ono u susret zloglasnom brodu. Poslije podne prošao je k'noj jedan veliki a zatim dva manja remorkera da je izvuču (jer se nasukala na ravnu ploču), nije se oštetila. Nastala je noć između 22 i 23 XII. te sam počeo sumnjati da će se izvući. Vrhunac moje sumnje i nezadovoljstva kad sam iz jedne i jedine depeše, koja neznam ni sam od koje Komande je bila upućena, jer sam čim sam napisao tekst depeše, a koja je bila upućena partizanskoj straži Olib, sa početnim sadržajem: prebacite se na Silbu i učinite napad na nasukani brod. Prekinuo sam telegraf Molat, koji mi je istu depešu dao, te mu potvrdio prijem iste, a depešu poništio. Odmah sam vidio, da je moja obavijest došla u ruke nekog, koji je shvatio da se radio o jedrenjaku »Dalmacija« iz otoka Ista. Sastavio sam drugu depešu u kojoj sam detaljnije označio i naoružanje i.t.d. te najhitnije otposlao, sa napomenom da tri remorkera rade da je izvuču, te ako se ne poduzmu najhitnije mjere, da će ona biti odsučena. Remorkeri koji su radili dano-noćno, već su bili daleko po krmi broda utopili velika sidra i jake čeličnu užad. Iz broda su bacili u more oko 300 tona ugljena, nešto municije, svu neupotrebivu vodu i spustili sidra i lance u more. Još samo koji sat i ona bi se bila odsukala.

Oko 11 sata u noći, malo sam zadrijema, jer prednjih noći nisam ni oka stisnuo, a u 21 sata

u noći dana 24. XII. 1943, probude me tri jake detonacije, i čuo sam vrlo jak šum motora Engleskog torpednog čamca, koji je dolazio između sjevernog i južnog »Grebena« a u pravcu »Dalmacije« izpustio tri torpeda, od kojih je jedan pogodio manji remorker izpod samog komandnog mosta, a drugi dva u mašinski prostor. Iza torpediranja, torpedni čamac je otišao u pravcu juga mijenjajući zvuk motora, da je izgledalo kao da je avion. Kad sam čuo te detonacije, bio sam zadovoljan da je ipak ova akcija uspjela i da imenovana »Dalmacija« više nikada neće zaploviti i ometati našoj NOB-i. Čim je svanulo dana 24. XII. 1943 god. bio sam obaviješten da prema selu dolazi manja grupa od oko 12 Njemaca, nekoji sa puškama, a nekoji bez, da su pitali za liječnika, jer su nekoji bili lakše ogrebeni. Trebalo je biti na oprezu, a istodobno pratiti i njihovo ponašanje. Liječnik je odmah poslao po mene i Presj. Mj. Noo te sam ja došao prvi kod njega, a on mi je postavio pitanje: Da li im mogu previti ogrebotine, jer da oni imadu njihove zavoje i t.d. Ja sam mu odgovorio, da je bio u prvom svetskom ratu i da donekle znade međunarodna pravila, da ranjenim, prestaje biti neprijatelj, te mu usput rekao da se moramo ograničiti od svake sumnje da je u tome netko iz Silbe sudjelovao, kako ne bi došlo do represalija. On je iz ambulante, gdje smo to govorili, odmah otišao u kuhinju, gdje su se ti Njemci sušili uz vatru, i pozvao u ambulantu jednog, a taj je bio glavni signalni podoficir. Razgovarajući sa njime malo njemački, nešto

talijanski i posredstvom liječnika koji je znao dobro njemački. Isti nam je tumačio kako mu je ovo već treći put da je izgubio brod i to jednom u Skageraku, a drugi put u sjevernom moru. Ja sam nastojao da ga pitam na koji način su sada oni torpedirani, te mi je on tumačio, kako Englezi imadu, kako i Talijani avione za izbacivanje torpeda. Nadalje sam ga upitao, da li su prednjeg dana opazili na daljini iza otoka Premude, jedan engleski »Spitfire« i to oko 11 sati u jutro (a što nije odgovaralo istini). On mi je na to odgovorio, da je on sigurno javio njegovoj komandi, a njegova komanda avionu na otoku Visu, i tako ih u noći torpedirao, te nadodao, donekle je bila i naša neopreznost, jer smo radili pod svjetlom i da su nas pustili, u roku od manje od jedan sat, mi bi bili isplovili. Rekao mi je da imade prilično mrtvih, a teško ranjene da je veći i manji remorker odveo u Lošinj. Da je posada brojila 260 ljudi. Da su oni bili upućeni u akciju oko ometanja naših jedinica na otocima srednje Dalmacije, ali da su ih u tome ometali engleski avioni i da su morali bez obavljene akcije da se vrate natrag u Pulu i tako na pomenutom rtu u mračnoj noći se nasukali. Po imenovane Njemce došao je iz Lošinja veliki remorker oko 11 sati ujutro. Na odlasku imenovani podoficir nam je rekao, da narod ne ide na brod, jer da imade mnogo municije na palubi, a ako idu neka budu vrlo oprezni. Naravno da sam ja kao i predsjednik (kasnije) razgovarali u civilu, jer ja nisam imao nikakve uniforme, a u selu nismo imali nikakvih partizana, a niti smo imali koju pušku, tako o zaro-

bljavanju istih nije bilo moguće ni promisliti iz dva razloga, jedno što nismo imali oružja, drugo da su njihovi pretpostavljeni za njih znali i došli bi bili po njih, kako što su i došli.

Broj žrtava su odmah konstatale da mora biti oko 60, ali smo kasnije preko veze saznali, da se je spremala kaznena ekspedicija na Silbu, ali ova grupa koja je zadnja otišla iz Silbe, stvar je izgledila i rekla kako u njih nije nitko dirao i da je njih spasio engleski izviđački avion, koji je javio njegovoj komandi, te su tako torpedirani.

Na ovaj način, otklonjena je svaka sumnja da je tu posredovala Silba i tako izbjegli represalije koje su htjeli poduzeti.

Ovo bi bilo onako površno o torpediranju »Dalmacije«, jer detaljni opis zahtjevao bi mnogo više prostora, a ovoliko mislim da je ipak dovoljno za onih kojih bi ta stvar mogla interesirati.

Jedan primjerak ovog mog opisa predajem Mjesnom SUBNOR-u »Silba«, te jedan primjerak neka SUBNOR »Silba« uputi EUBNOR-u Zadar, tako da bi naša mladje pokoljenja imala donekle uvid, što se i kako se je vodila NOB za vrijeme fašističke okupacije.

Napisao i sastavio: Polović Frano Ćedo, po zanimanju pom. Rtg, sada penzioner, a u doba ovog događaja, upravnik a i jedini na telegrafu »Silba«.

Silba, 9. III. 1974

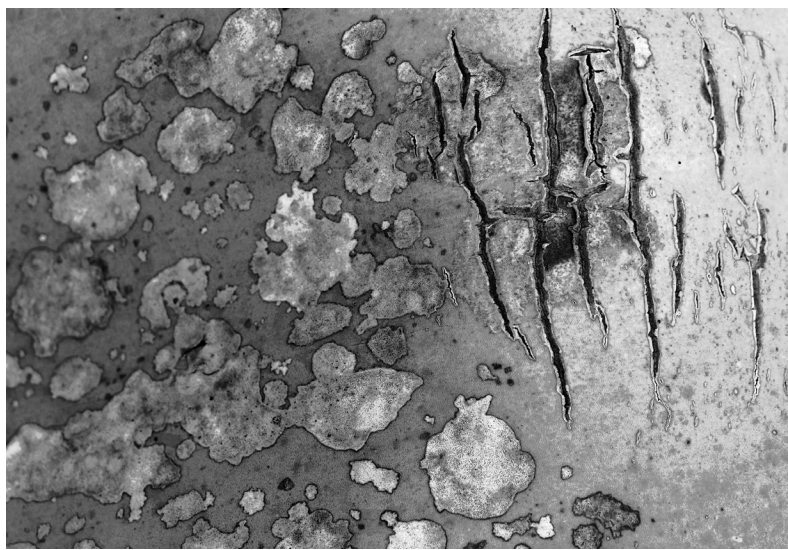
POEZIJA #5

Anastazija Komljenović

Fotografije: Manja Ristić

OTOK I TIJELO

Otok je zvijezda
spuštena za prihvrat zemljanih izbjeglica.
Svaki dolazak u O Donji,
najskriveniji dio otoka, mali je test:
labirint minijaturnih kala,
kroz koje se auto, kao Odisejeva lađa, klata,
gluha na zov znojnih Sirena
s fluorescentnim reklamama na repu.
Danas me labirint, kao neprobavljivo meso,
ispljnu na drugu stranu
prenapučenu *fast foodovima* i histeričnim badićima.
Zavrtnim volan uz psovku kroz zube,
naglu poput krika galeba prije zarona.
S korom arkadijskih cvrčaka
počinje Talesov praiskon
u jednostavnoj mediteranskoj sinesteziji.
Pod tirkiznim zlatom svlačimo sa sebe odijela,
birana po šoping-centrima i
stružemo krutu civilizacijsku opnu.
Izlažemo svoja izmorena i prazna tijela,
a vlastitu oblost i skrivene nabore
predajemo vjetru i sjeni tamarisa.
Okruženi žednim mravima, puni vjere,
meditiramo o pranačelima
„i smijemo se, smijemo se moru“
koje nas pozdravlja pokeraškim prstima.
Imaju pravo učitelji poput Talesa
kad kažu da postoji izvor
koji sve iznova obnavlja i pokreće.
Naš je izvor ova spuštена zvijezda,
njezino dno u O Donjem gdje goli
čekamo da nas
– zasljepljene i zaboravljene, –
zahvati tamna zraka preobrazbe.

KOŠTICA

Koštice su zagonetna jezgra.

Rastuće oko unutar opne naranče, datulje, šipka.

Proždiremo njihove kapke kao stari Heleni na glasnim gozbama uz smijeh i vino.

Zatim slijedi ritualno pljuckanje u dalj na mrtvo tlo

dok ulje iz njih klizi kao posljednja suza.

Samo rijetke koštice, prenesene nevidljivim nježnim dlanom, past će na laku zemlju.

Iz nje će ponovno klijati i rasti naše nade, ushiti i sjećanja predodređena za dugotrajno truljenje na stolu.

KREMATORIJ

Damir Matulina

Ilustracije: Luce Marasović

Na Silbi pošta radi od 8 do 11 sati sa strankama, a poslije toga, do tri popodne poštar raznosi poštu po mjestu. Tamo radi moj rođak Marin, i jedno jutro zove on moga sina:

— Ej Marko, dobro jutro, dođi po ćaću ovdje na poštu.

— Ali ćaća je otiša prije 8 dana i još se nije vratio, što ste ga našli...

— Pa nisam baš siguran, evo ga ovdje doša je u paketu...

— Kako u paketu?

— Pa lipo u paketu, sve će ti biti jasno kada dođeš, zapravo doša je u urni...

— Urni?

— Da, u urni.

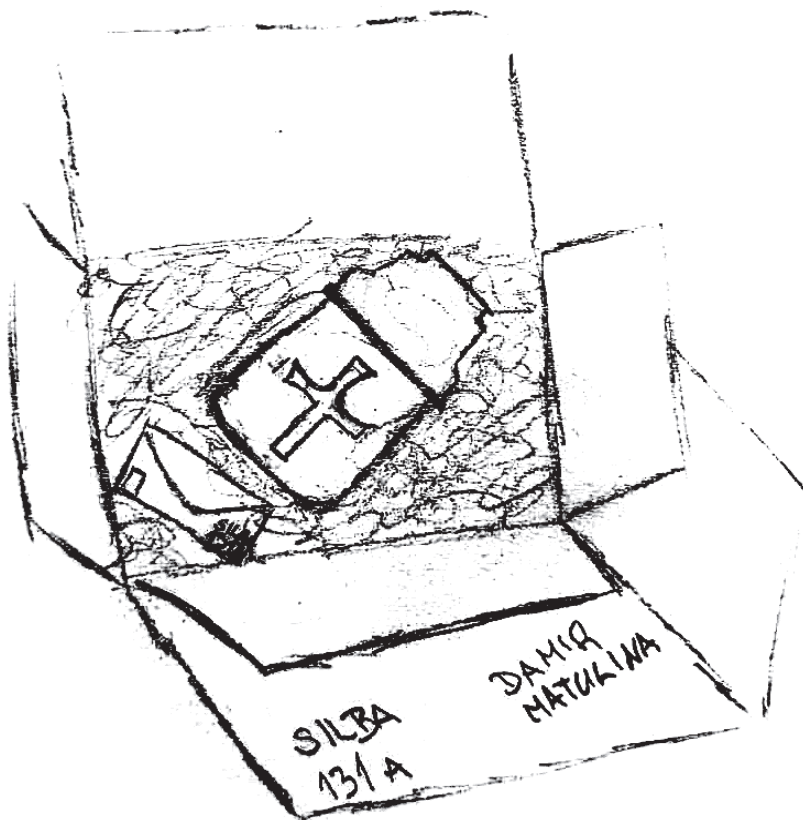
I tako meni sin ide na poštu da me preuzme u urni, moj pepel što su me kremirali u Zagrebu.

Na Silbi sam naslijedio grob od svog pokojnog nona i nane. To je stari grob i nalazi se ispred ulaza u crkvu s lijeve strane u drugom redu. Tu se pokojnici ne mogu pokopati u kapsi nego se zamotaju u lancun jer je grob mali, pa se zakopaju tako u lancunu. I tako meni žena kaže da joj se taj grob ne sviđa jer se gazi po njemu jer je u ravnini poda, po kojem se hoda. Sretnem ja rodicu Ingu i kažem joj problem, a ona meni:

— pa možeš se kremirati i riješio si se problema.

Heureka!

I tako razmišljam ja, što ću? Penzija mala, kada platim struju, TV, internet, kupim vodu, platim lijekove za mjesec dana, više od 250 kn, što mi ostane, ništa, pokrijemo se sa ženinom penzijom, ali sve je to banana, dosadilo mi, puna kapa mi je svega i ja

pošto sam bodul, škrtav, odlučim uštediti šolde porodici i odem u Zagreb u krematorij, kremirati sam sebe da porodica nema problema sa mnom.

Dođem ja tako na autobusni kolodvor u Zadru i kupim penzičku kartu sa popustom i odem u Zagreb. Dođem do Zagreba i uzmem taxi do krematorija. Minimalni troškovi, niti 120 kn, eto vidiš.

— Dobar dan, je li ovo ovdje krematorij?

— Da izvolite, što trebate?

— Htio bih se kremirati.

— U redu, baš ovih dana je izašao novi zakon o kremiranju, pa moramo provjeriti ispunjavate li uvjete.

— Koje uvjete?

— Pa prvo ćemo usmeno, a onda morate ispuniti ovaj formular.

— OK, ajde pucaj.

— Kolika vam je penzija, i jeste li išli u starosnu mirovinu?

— 2217,63 kn, i da, išao sam u starosnu penziju sa 65 god.

— Au, stvarno prvi uvjet vam je prolazan. Koliko ste radili?

— 46 godina, čak sam godinu dana radio, kada sam već bio u penziji.

— Au, au, i ovaj uvjet vam je u redu. Jeste li bolesni?

— Pa sa svim ovim boleščinama, imam dijabetes, visok tlak, visok kolesterol, problemi sa prostatom, boli me kičma, kukovi, koljena, gležnjevi, stopala, mozak mi radi toplo – hladno, ko kakav Jeremija iz Alana Forda.

— Dobro je gospodine, ja mislim da ste ispunili sve uvjete, evo sada ispunite ovaj formular, predajte ga i onda prijedite u čekaonu. Morate i kupiti 200 kn taksenih maraka tamo na šalteru.

— I to?

— Da. I još nešto, morate platiti kremiranje.

— Koliko?

— 5000 kn.

— Pa eto toliko sam skupio. Malo mi je dao sin, malo kćer, i dosta prijatelj Ema, evo vam 5000 kn, i 300 kn za poštarinu, i adresa na koju ćete me poslati.

— Hvala gospodine, izvolite u čekaonu, ako budete duže čekati dobiti ćete hranu.

I tako odem ja u čekaonu, kada ono tamo sve fosili, ja za njih Arnold Švarceneger. Krcato, muškarci i žene, ispijena lica, bulje u prazno, vidi se na njima da im je puna kapa života i ovog siromaštva, ali na nekima se vidi da su u mladosti bili srednji stalež i da su živili jako dobro. Tako možete vidjeti kapute od devine dlake, cipele od krokodilske kože, neki nose omega sat, Seamaster, ali onaj iz 50-ih, 60-ih, itd...

I tako pričam ja s njima, i vidiš da su to bili sve dobrostojeći ljudi...

“Gospodin Bekaš, spremite se, na redu ste” — poziva razglas ...koji su imali svoje karijere koji su završili škole, a sada su ovdje jer im je dosta svega.

Fila je prilično velika jer ima onih koji se kremiraju, koji su umrli prirodnom smrću, ali to su sve bivši visoki dužnosnici, političari, bogatuni, koji su od nas napravili ovo što smo sad i zašto smo ovdje. Oni idu direktno, porodice im nariču vani u VIP čekaoni (posebnoj, tamo se služe bolja pića, i jela), a mi smo na vodi i eventualno na čaju.

“Neka se spremi Gospođa Smirić” — ljubazno poziva na razglas.

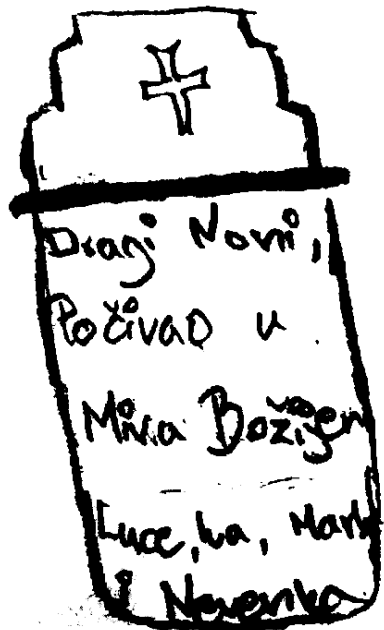
Ustaje gospođa, nema se s kim pozdraviti, mi joj dajemo podršku.

— Sretno gospođo, vidimo se uskoro.

U međuvremenu sam ogladnio pa sam dobio pola tvrdo kuhanog jaja, žlicu nemasnog sira, i fetu plisnivog crnog kruha. Pitam ja dežurnog konobara što je ovo.

— Ne brinite Gospodine, neće vam uspjeti naškoditi.

“Gospodin Damir Matulina” — zove me na ljubazna gospođa na razglas.

POEZIJA #6

Lara Šercar

Ilustracija: Agata Lučić

Silba

Ljubav mog života ta je Silba
lijepa, predivna
Povijest što je tamo stala
i ona koja se nastavila
Cika i vika djece što se kupaju
na tim plažama kao u ptičjem kljunu
Brdašca što se prelijevaju
i misli koje se tamo stvaraju
Sloboda i veselje koje tamo biva
kao u raju svetog neba
Klisure što se uzdižu
kao bojni zidovi velikih bogova
More se spaja sa životom, tlo sa smrću
a da pri tom ni jedno živo biće ne smije uginuti
Zanimljiva je to igra, mora i tla
Što je u ljeti vidi samo čarobna vila
Mnoge ljubavi ona je pokrenula
no mnoge i razrovala
Kao prvi jesenski dan u vruće ljeto
ubila i otrovala
Ipak, Silba je bila moja ljubavnica
prevrtljiva i neodoljiva,
ima svoje puteve koje nitko ne može da odgonetne
Sodoma i Gomora, tako ljudi govore

ŠPAROGE

Katarina Čurković

Premorena, loše raspoložena i obuzeta raznim mislima hodam ja tako danas prema polju. Pritom guram u demode kolicima svoje dojenče i molim Boga da zaspe da bar malo odmorim.

I dijete se tako uljuljka i blaženo zaspe, kao da je znalo što me čeka.

Gledam po putu malo leptiriće, malo procvjetale kupine, šipke i gospinu travu. Tu i tamo koja šparoga uz put.

Ni ne berem ih. Šta ću s njih tri... Ionako je već sezona gotova.

Ove godine nijednom nisam bila u šparogama. Nisam imala kad. Tješim se da će dogodine biti bolje kada beba poraste..

Kadli odjednom, uz put, u jednom masliniku, čudo!

Čudo!

Očišćeno polje, nakon kiše.

Vidim jednu, pa dvije, pa tri, pa pet... Pa pogledam malo dalje svojim okom sokolovim... A ono... Sve se crni ispred mene.

Pa ne mogu vjerovat, pa jel san il java, jesu li šćapi il šparoge. A d r e n a l i n!

Stavim kolica uz zid na putu i odlučim da se to mora pobrat.

Brzinska procjena opasnosti za bebu bila je prihvatljiva, rizik minimalan.

Skočim ki divojčica na zid (a već danima se jedva gegam od godina lošeg držanja i stalnog nošenja bebe s karakterom) i krećem.

I berem ko sumanuta.

A sve mlade, zdrave, crne. Neke tek brukvale (volim ovaj izraz), neke već fino stasale.

I berem i ne vjerujem.

Ko samoposluživanje.

Polje šparoga samo za mame s bebama.

Nakon minutu ja već imam dobar svežanj!

Ali, što idem dalje, njih ima još više i više?!!

I berem ih ko mahnita, provjeravam u par navrata jel koja zmija il ovca došla bebi, al nije.

I vraćam se, i dalje berem. I ne stanu mi više u ruku. Stisnem ih uz sebe da ih i dalje mogu brati.

Pa ih slikam, pa sebe s njima, pa slikam polje, pa opet sebe...

Ne znam koliko sam ih vremenski brala i kad sam se i kako točno zaustavila, al znam da je ovo bilo neponovljivo iskustvo!!!

Iako me golica objaviti samu sebe s tim ulovom, kosa mi je živi užas, pa evo samo slike njih.

Kako ja vooolim šparoge!!!

POEZIJA #7

Stanislav Habjan

Fotografija: Klasja Habjan

TERRA INCOGNITA (Tu mi plan je krila širit)

Ja iz zemlje sam daleke, svemira delicije
Zemlje bajne, zemlje tajne, zemlje Inkognicije
Ona meni mene čuva, ja sam u njoj šušketan
Od nje pojdem da se vratim
od života škonšuman

Ništa nije samo jedno, sve u sebi ima tri
Tu brežuljci otoci su, a čimpresi jarboli
Selo moje morem plovi, iznad broda vije dim
Moja tajno, znak mi daj
kako da te zadržim

Tu mi plan je krila širit, još u tami stat na panj
Sunce dok se tek još sprema zarumenit zgor montanj

Stat će opet peteh Slavić verše svoje zakantat

Jožu Velog, Cara Golog

i sve svoje redom zvat

PJESMA S KLJUČEM

Od svih zemalja ja najvolim more
Čim fićo stane nizbrdo letim
U zagrljaj padam više no bratski
U moru ja nisam jedinac više
I prezivam ljepše se – Adriacki!
Svi žive doma, a na moru ljetuju
A ja jedanaest mjeseci gostujem
Doma sam samo gdje ljeti ljetujem
O tome ribici kaže Djed Som:
– Svuda je lijepo, al dom je dom!
Ništa tu vrijeme meni ne mijenja
I dalje najvolim i more i ribice
Čujem što govore, čitam što pišu
I mogu reći u povjerenju –
One su pjesnikinje! Dišu kišu!
Zato se strašno ljutim na Ugora
(Ako se treba čudit predatoru)
On ih jede – taj vječni zlikovac!
On ko da ne pripada ovome moru
I još ga cijene – na koju foru?!
Da lakše zaronim i sebi to riješim
Trebam mi uteg – pjesma s ključem
I evo na dnu sam i opet se smiješim
Ležim na leđima, one svjetlucaju
S neba mi pjevaju, za mene ne znaju

RASTANAK S OTOKUN

Lucija Govorčin

*“Kamen ca je sunce popi’
pa se topi
Otoce, otoce, lipi moj otoce
otoce, otoce, volin te, otoce”*

Rastanak je uvijek težak, pogotovo kad zada sebe ostavljan svoje malo misto, svoju šačicu divljine ka me uvijek vuče nazad svaki put kad brod zatrubi. Kad pogljudan prema moru i ositin njegov miris odma se zamislin na mulu sa šćapun u ruci. Tunja čeka dumboko na samin dnu 'ćeli se neka riba ćepati.

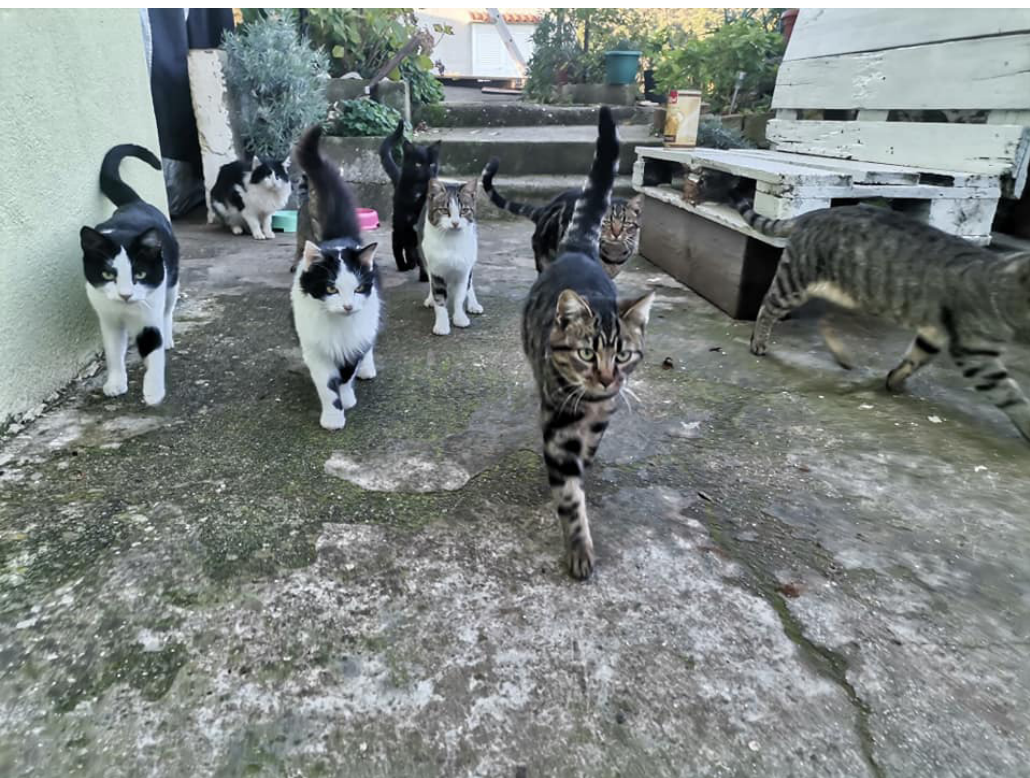
Sitin se svoga dida i svoje nane, sitin se vonja njihove kuće, gril ća škriplju kad ih greš razbrajiti, male kamare u koj san spala, sitin se poponoh i baligotoh ća visu na zidu ispred magazina.

Sititn se svake zime ke san ka dite sa nanun za stolun gire strgala i dida kako me s guštun glje-da. Sitin se teploga špahera i katride ća je donjega stala i na koj bi dida uvijek sidi jer su ga noge zeble.

Sitin se leta i ćopora dice ća je na Žalu laštrik preskakala. Sitin se sebe i sestre kako svako popodne na Makovskoj bandi ćekamo dida da sa brodun pasa i zahiti nan konop da se moremo vući. Sitin se kako me mati zove z boloture i viće da je gotov obed.

Sitin se tajnih kućic u šumi, branja šparog i znanjanja ćeperoh sa sebe, motokluba Tomos i nas par di se na motorinimin vozi-mo u Veli Iž popiti biru sprida butige, svake fešte za Velu Gospu,

uzimanja vina z bačve u sekreto da me dida ne čuje, vaterpola stari-mladi, potezanja konopa, iščekivanja sredine sedmoga miseca i rodic da dojdju z Merike, crnih poplatoch jer smo celo leto bosu hodili, pozdrava letu u Dagale.

Ni samo leto ono ča valja na Ižu. Taman kad je vrime za odmoriti mozak od tolikoga svita dojde zima. Zima na Ižu ni za onih ki ne volu muk i da nima nigdi nikoga. Zima je kaić na braku i uligne na svići, takalanje karocoh na kimin se trkulada vozi z uljarne, studen u kostimin ko malo bure zapuše, skupljanje u tujoj kući i

igranje briškule, sto kili robe na sebi, ča starih đemperoh ča kamižotoch. Sve to čini jenu uspomenu ka se teško gasi i zaboravlja. Kad dojde čas da moran spremiti boršu za u grad sitin se da se ne rastajen samo od ljudi i uspomenu, rastajen se i od svoje kuće u Mućelu, rastajen se od svoga dvora, svojih maćak, svakoga kamika na putu, svake mocire, svake kuće i svakoga sela. Osin ča se rastajen od svoga otoka, svaki put kad kupin kartu i cima se kala rastajen se i od svoga dida ki na žalost ni više ovdeka da bi me dočeka sa kesicun šimljarošći ča je kupi to jutro u Provište.

Ono ča me tješi u celoj štoriji je ča znan da ću se opeta vratiti tamo i prisjetiti se svih lipih trenutkoh i uživati u svemu ča mi moj otok nudi. Ki će ga znati, možda ću jenoga dana i ja dojti tamo i ostati zauvik zajeno sa svin lipin ča me uvik vuče da se vrnen nazad. Možda ću i ja sediti na gredi ko i stare nane i štroligati mlaji svit i furešći ča dojdju.

Ča gren starija rastanci postaju sve teži, a vrime na Ižu nekako sve kraće. Drago mi je da moje dite ima istu sriću ko ča san i ja imala, da ima to malo misto u ko more pobignuti i maknuti se od svega, da more u njin uživati, bezbrižno se igrati i stvarati uspomene za se i za godine ča dolazu.

...

POEZIJA #8

Margareta Peršić

Jednom ću doći na tvoj otok

Jednom ću doći na tvoj otok,
I zapaliti ugaslu vatru na pijesku.
Ti ćeš mi čitati stihove svoje,
prebirući ih po kostima mojim.
Polako.
Jedan po jedan.
Cijelu noć
pucketat će uz vatru
slijevati se niz lice,
gorjeti u trbuhu.
sagorjeti bedru bedrenu.
I onda stat ćeš pred mene,
sav od pepela,
sav od znoja.
Pred zoru
gol od riječi,
ogoljen od snova.
Zagrlit ćeš me bez daha.
Tiho, čvrsto.
U jutru,
kroz dah
dva otoka skladat će pjesmu.
Jednom. Tad.

EVALA, ŽILE

Mirjana Mrkela

Fotografije: Marinsky

Na našem otoku nesretne žene nisu rijetkost. Žile se možda zato ovdje i nastanio. Jer on je strasni ljubitelj nesretnih žena, suživljuje se s njima, suosjeća i supati. Žile drugar, prika ili pajdo. Nitko ne pita kako bi se to reklo u njegovom kraju, niti koji je to kraj. Ništa njegovo nije važno, ako on uopće nešto ima. Važne su one, šjore i šinjorine, u to ih Žile uvjerava na sve mile načine.

Žile emocionalni voajer, bira žene krhke, neshvaćene, odbačene ili makar zaboravljene. Žene koje, poželjno je, mirišu na suze.

Tople, teške suze, jedva je suzdržavala sredovječna mještanka kojoj je muž u nekoj prekomorskoj zemlji obolio od spolno prenosive bolesti. Kad ju je dobri Žile prigrlio, opustila se i zaplakala. Suze su kapale po njegovoj končanoj majici i vlažile mu kožu.

— Previše se brineš. — šaptao je, prijateljski je lupkajući po pleću. — Nemoj se toliko brinuti!

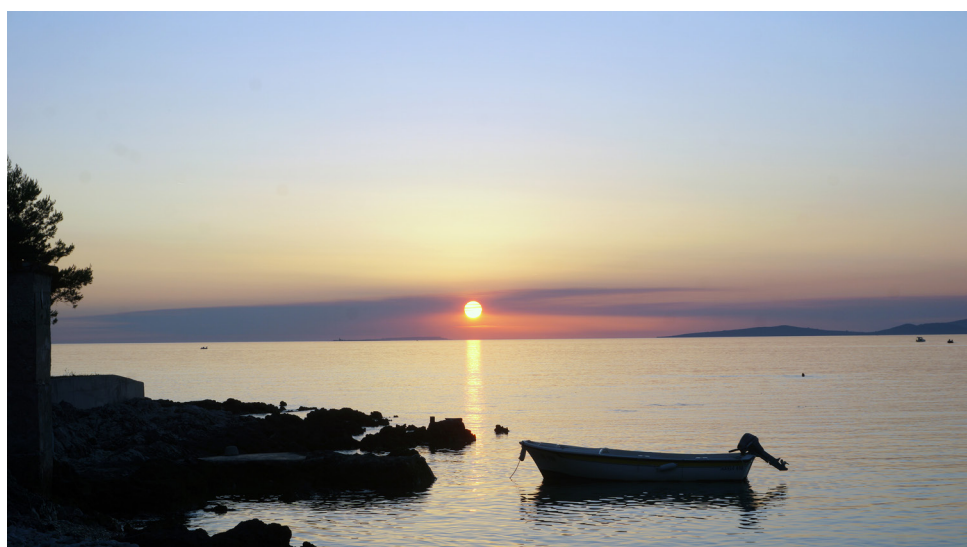
Za to vrijeme, u susjednoj kući tuguje djevojka koja je izgubila nevinost s pogrešnom osobom, a niže, prema obali, starica koja se cijeloga života željela podati, ali nije imala kome. I nisu samo ljubavni jadi učinili žene nesretnima. Tu je još hrpa osiromašenih, poslovno izmanipuliranih, invalidnih, razočaranih u bliske rođake ili u djecu. Jednoj je banka stavila šapu na svu imovinu, drugoj je propala firma, jedna je izgubila potkoljenicu, drugu brat izigrao na ostavinskoj raspravi, jednoj dijete umrlo, drugoj otišlo s osobom nedostojnom materinog blaga.

Blago, to je adekvatan pojam: Žile je pronašao svoj otok s blagom i svoj zlatni rudnik. U tome rudniku on slijedi zlatnu žilu svoje empatične naravi, iskopavajući iz sebe ono najbolje, najtananije i najuzvišenije. A dame to znaju i prepoznati i cijeniti.

Nitko na našem malom otoku nije hvaljen kao Žile emotivac. *Hvaljen Isus*, kaže se ovdje rijetko, pa i ako se izgovori, nije rečeno punim srcem. Ali *fenomenalni Žile*, *nenadmašni Žile*, govori se ili se šapće baš kao što se misli: od svega srca.

Srce spominjemo samo usputno, jer Žile nije patetičan ili prizeman. Njegova taktika se sastoji u tome da svakoj žrtvi da do znanja kako se on ne kani ni vezivati ni provoditi. On je samo prijatelj, ali intimni.

Sve ovo smo trebali znati ako želimo do kraja sagledati sliku koja se otočanima, a prvenstveno otočankama, ukazala jednog mlakog, polumaglovitog jutra, na posolicom orošenom kamenom pristaništu. Uz ostale buduće putnike, katamaran je čekao i Žile, u polukaputu od izbledjelog trapera i sa sličnom, nešto tamnijom mornarskom vrećom na lijevom ramenu.

Evala, Žile! Ne mogu virovat! Partiš? Greš? E, Žile, matere ti Božje! A kade š ti, Žile, žilave ti sriće? Ča je tebe dignilo sogutra? Kakva te goni potreba? Ol gušt, ol čemer?

Žile sliježe slobodnim ramenom, smješka se i mrsi nešto kroz taj smiješak: kao dijete koje se ispričava jer ne zna odgovor na pitanje nekog starijeg i važnijeg. Ženski dio publike već je gotov da zaplače od nemoći isto toliko koliko i od razočaranja. Zagonetni Žile odlazi i tu se ništa ne može učiniti.

To je, dakle, rastanak. Tek kasnije, kad svi budu ukrcani, netko će s broda pročitati grafit koji se protegao duž jednog niskog zida, a moglo bi biti da ga je Žile napisao ili inspirirao:

KO SE NIJE SASTAO, NE MOŽE SE RASTATI

POEZIJA #9

Dorotea Vukušić

Silba, otok duše, mjesto gdje granice nestaju, gdje more te čuva i gdje se duša uvijek vraća.

U zraku se osjeti mir, smirenost, blaženstvo, a svaki udah postaje dragocjen poput najvećeg blaga.

More nas mami nijansama plave, od svijetle do tamne, od tirkizne do indigo, a zrakom se širi miris soli i morskih algi koji nas vraća u djetinjstvo, u dane bez briga.

Neka Silba ostane naša tajna oaza, otočić skriven od gradske buke i gužve, mjesto gdje vrijeme zastane dok slušamo šum valova, cvrkute ptica i sretne zvukove dječje igre u daljini.

Sjedimo na obali gledajući tu beskonačnu crtu koja spaja nespojivo,

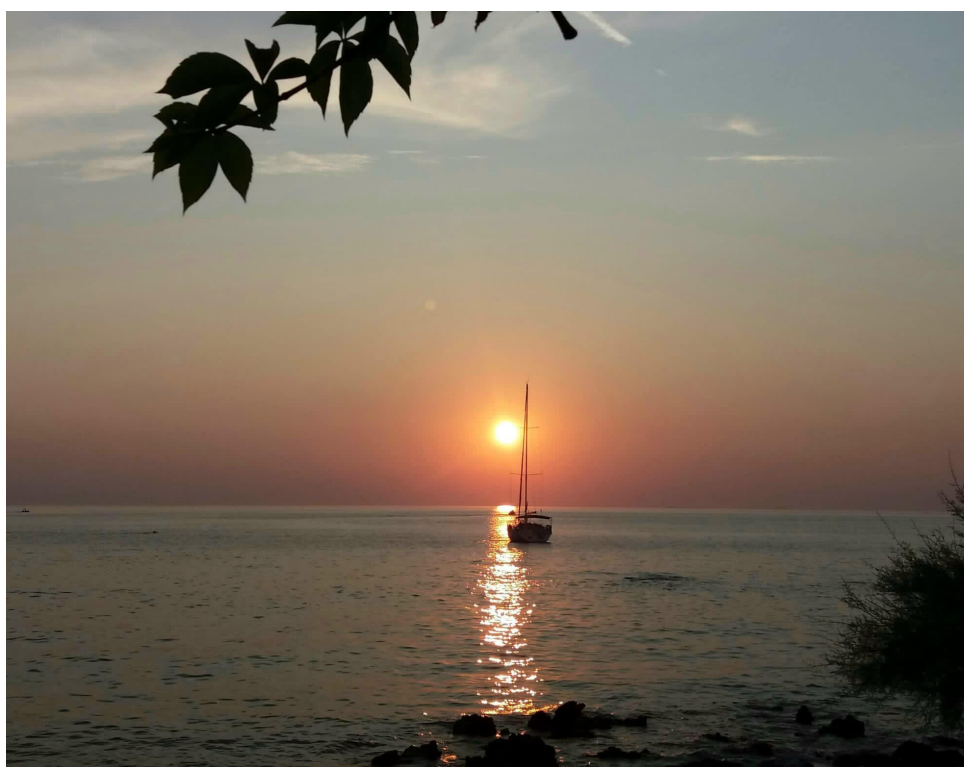
počinjemo osjećati kako granice nestaju, dok nas sunce nježno miluje po obrazima svojim zrakama.

A kada sunce ode na počinak, na mjesto žarkih boja dolaze veličanstvene mjesečeve nijanse koje nam pokazuju put,

a zvijezde nam šapuću svoje tajne.

Pogledamo visoko gore i shvatimo koliko smo zapravo mali naspram takve beskonačne ljepote, no istovremeno jednako veliki kao sve to što vidimo.

Silba, otočić s toliko duše, nek' te u srcima nose svi, jer kad god se vratimo na tvoje obale, osjećamo se ponovno živi.

morac

uvik taman dođeš kad triba,
dodaš mrvu bave u ključnom
trenutku, i nestaneš

napokon, eto te, lagano se
penješ uz tople obraze i kičmu,
da se čovik naježi od gušta

MAESTRAL

želim ti gledat u oči dok ne
umrem. zauvijek biti u tom
opuštenom ljetnom popodnevnu
beskrajnih nijansi plave. budi
tu. zagrlj me

daj odjebi, ko te more više trpit

bonaca

da te nema trebalo bi te
izmisliti. zbog tebe se pišu
pisme i stvaraju slike. ti si
odsajaj utopije

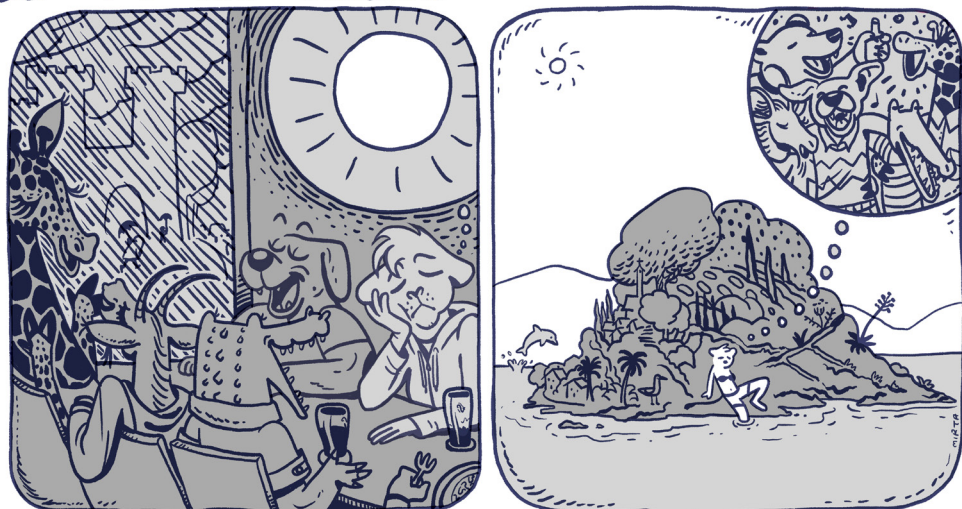
PULENAT

na prvi pogled nježna,
zagrebeš preneglo i
preduboko, to nitko ne voli,
iako je svakom potrebno

GARBINADA

prelivaš se priko crte obzora
preobilno i preduboko. nikad
nismo spremni za te

NI TU NI TAMO

Strip: Mirta Brkulj

IMPRESSUM

CRTICE S OTOKA

SILBENSKE DIY NOVINE

BROJ #5, GODINA #6, PROLIĆE – LITO 2023.

urednice

Ena Jurov i Natasha Kadin

autori/ce i suradnici/e

(prema redoslijedu priloga)

Tanja Telesmanić, Paula Skelin, Iva Šverko, Apolonija Lučić, Matej Vukasović Brzi, Maja Jelušić, Filip Bubalo, Petra Cvitanović, Matjaž Pikalo, Vito Majcenić, David Majcenić, Anja Šverko Vračić, Nastassja Jonke, Sara Šimunac Vukušić, Ana Vukasović, Luce Marasović, Ana Topčić, Čedo Polović, Peter Hawlina, Anastazija Komljenović, Manja Ristić, Damir Matulina, Lara Šercar, Agata Lučić, Katarina Čurković, Stanislav Habjan, Klasja Habjan, Lucija Govorčin, Margareta Peršić, Mirjana Mrkela, Marinsky, Dorotea Vukušić, Mirta Brkulj

lektura

Katarina Duplančić

distribucija

od ruke do ruke

cijena

neprocjenjivo, a besplatno!

donatori

Ministarstvo kulture i medija RH, Zaklada Kultura nova

www.silba-environment-art.hr

info@silba-environment-art.hr

Zaklada
Kultura nova

silba
environment
art